

მ. ბ. ხვალსიანი.

K 5.276
3

შეარჩებენ იაყ არა უფრო

ქრისტიანების სისხლსა?

გამოცემული

რ. ჭიჭინაძისგან.

Handwritten signature

თბილისი.
1889

323.1 (= 924) 32(04)

დ. ა. ხვალსონი.

სმარტბენ თუ არა ყურიები

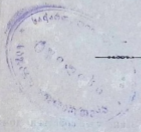
ქრისტიანების სისლსა?

სკპმ-2000
შემოწმებულია

კ 5 276
3

გამოცემული

ფ. ჭიჭინაძისაგან.

ჯაფარიძე	№	479
მარას	№	524
ბიბიჯანიძე	№	480
შავეჩაძე	№	
ანდრეასი	№	~~480~~

თბილისი.
1889

Школьникъ В. Жуковъ

Доволено цензурою. 17 июня 1889 года. С.-Петербург

Типографія Е. Хетадзе, Сап. ул., собствен. домъ, № 4.

ხმარობენ თუ არა საზოგადოდ ურჩები, ან რომელიმე მათი სექტა ქრისტიანების სისხლს, რომელიმე სარწმუნოებრივი ან სხვა მიზნისთვის?

ამ 25 წლის წინად *) სარატოვში რევდენიძე ურჩის და მომეტებულ საწილად სალდათებს ორი ქრისტიანი ბავშვის კვლას აწარმოებდა. უმალესის ბრძანებით შინაურ საქმეთა სამინისტროსთან დახვედრის კომისია, რომელსაც ორბანი კითხვის გამოკვლევა მიანიჭეს. პირველად, მას უნდა გაეშინჯა საკმაოდ საწილი ამ წიგნებისა, ხელთ-ნაწერებისა და წერილებისა, რომელნიც ბრძანებულ ურჩებს წაართვეს — მოიპოვეს თუ არა მათში ბრძანების გამმართლებელი რამე? მეორე კითხვა მდგომარეობდა იმაში: ხმარობენ თუ საზოგადოდ ურჩები, ან რომელიმე მათი საზოგადოება ქრისტიანების სისხლს, რომელიმე სარწმუნოებრივი ან სხვა მიზნისთვის? ამ კომისიის თავს მდგომარეობდა იყო დასიძნული აღუქმანდრე კარლოვნი ბიროსი, მაშინდელი შინაურ საქმეთა სამინისტროს ჩინოვნიკი, რომელიც ესლა ფინანსიურის სამინისტროს ამხანაგია. წევრებად იყვნენ: დეკანოზი გ. მ. პავსკი და თ. თ. სილონსკი; ამათ გარდა კიდევ — აჭაურის სასულიერო აკადემიის ბეული-ებრაული ენის პროფესორი ვ. ა. ლევისონი და მე, ორმა პირველმა წევრმა გამოაცხადეს, რომ

*) დაწერილია 1879 წელში.

შარტო დასაბუთების ეს ვიციყო და რაც შეეხება დასაბუთების შემდეგ ლიტერატურას, არ ვიციყო, რის გამოც შემოსწავნიებული წიგნების კითხვა არ შეგვიძლია. ამისათვის წართმეული წიგნების სელთ-ნაწერების და წერილების კითხვა მე და ლევანის მოგვანდეს. ყველა დაბეჭდილი წიგნები იყვნენ სუოკვლათაოდ ცნობილი და ყველა ურიბე შორის გაგრეკლებული; ამ წიგნების მომეტებული საწილი რუსეთში ნუსურის სება რთვით იყო დაბეჭდილი. ჩვეთვის მათი გასინჯვა მსელი არ იყო; მისინვე აწუსსეთ ეს წიგნები და ვწიგნეთ ვრცლად თვითიული მათგანის შინაარსი. სელთ-ნაწერებს შეადგენდა ზოგაერთო ვაკვასელი ურიბისთვის წართმეული რავდენიმე თურცელი, რომელნიც სუბედურად ამ შროცესის წინად სარტოვში მოსულაიყვნენ თავანთი სუაჭრო საქმეებისთვის და სსუბთან ისინი დატრუსალებინათ. ეს თურცლები შეინცადენ რავდენიმე ლეგენდას ძველი-აღთქმის პირებზე და იყვნენ დაწერილი ძველ ებრაელ-საბაბულ ესაზედ. ეს წერილებიც აწუსსეთ და აღნიშნეთ ვრცლად თვითიული მათგანის შინაარსი. ყველა ამ წიგნებში, სელთ-ნაწერებში და წერილებში ჩვენ საქტვო ვერ ვიპოვეთ რა.

აქ ჩემს თავს იებას ვამდეკ ამ გომისინის ისტორიიდან ვცნობათ შეითსკელებს ერთი შატარა ტრაგი-კომედიული ამბავი; ამის შემოდინ გვიხვეთ თუ ამისთანა შროცესებში წინედ შედგენილი აზრის წყაღობით როგორ დაურღვეველ საბუთად მათათ სულ უბრალო საგნები ებრაელების გასამტყუნებლად.

დაბეჭდილ წიგნებში ერთი შატარა სურათებიანი წიგნავი აღმოაჩინდა. ერთი მის სურათთაგანი, ყველას აზრით, ცხადთა მსატავდა ურბებისაგან ქრისტიანის სისხლის ხმარებას. ეს სურათი ყველას მიახნდა იმის დასამტყიველ საბუთად, რომ ურიბი სამდეღადა ხმარობენ ქრისტიანების სისხლსა. ამის გამო ეგონათ, რომ ამ სურათებიანი წიგნის მოჭინის შემდეგ

ზროცესმა სულ სსვა ნაირი სასუ უნდა მიიღოსო, რადგანაც ურბების დანაშაული ცსადათა მტკიცდებოა. მაშინ მე რამდენიმე მალე წოდების და ძალიან განათლებულ პირებთანა მქონდა ლაპარაკი, რომელთაც წინათ თუძმა არა სჯეროდათ ურბებისაგან ქრისტიანების სისხლის სმარება; მაგრამ სურათის სასვის შემდეგ კი წრფელად აღვიარეს, რომ ამის საშუალებით ესლა კი უმჯობელად დამტკიცებულთა ურბების სიმტკუნეო. ამ სურათს, როგორათაც სსკესსაც, ქვეშ ებრაული ასოებითა ქონდა მოწერილი; ამ წარწერაში, როგორც უსაფუძვლოდ არა იფიქრობდენ, სასატის შინაარსი იყო აღსანიღი. ამის გამო რავდენიმე ებრაული ენის მცოდნე სასუღიერო პირს გაუგზავნეს წიგნი, რომ მისი შინაარსი და ბედით აწაწერი სურათის ქვეშ მოწერილი სიტყვები აეხსნათ. სასუღიერო პირებმა აღმოაჩინეს, რომ ეს წიგნი ებრაელების შესეჟის ორი პირველ სელამოსთვის დანიშნულ ლიტვებსა და ლეჟებს იცავდა, რომ იგი იყო ამსტერდამში უცენსუროდ დაბეჭდილი და ამასთანავე სურათის ქვეშ წაწერი კი ვერ გაიგეს. — ასე, ამგვარად ებრაელების შესეჟისთვის დანიშნულ და ამსტერდამში უცენსუროდ დაბეჭდილ წიგნში პოულობენ სურათსა, რომელიც ცსადათა ქსატავდა იმას, თუ როგორს ქსოტავენ ებრაელები ქრისტიანების ემაწილებს თავიანთი შესეჟისთვის და ამასთანავე პოულობენ სურათის ქვეშ წაწერას რადანაირ საიდუმლო და, როგორც ეგონათ, ეველასათვის გაუგებარ ენსუდ. შეიძლებადა, ეველანი ამბობდენ, ამაზე სწორე და უკეთესი დასამტკიცებელი საბუთი ვიქონიოთ იმას შესასებ, რომ ებრაელები ნამდვილადა სმარობენ ქრისტიანების სისხლს თავიანთი შესეჟის დღესასწაულისთვის? მართლაცა და სურათს დიდი გავლენა ქონდა სარატოვის საქმის მსვლელობაში. ამ სურათის წყალობით სამსჯავროს გამომძიებელმა მოიპოვა სრული ზნეობითი რწმუნება ურბების დანაშაულში, რისგამოც კელარ შექლო პირუთვნულად შესებოდა შემდეგ გა-

მომიუბას; თვითონ მოწმებინ ამ სურათსე აშენებდნენ თავიანი ჩვენებს, რასაც ცხადთა ვსჯდეთ საქმეების აქტუადას.

კარგა სინის მგზავრობის შემდეგ, ეს წიგნი პოლას თავისა სიდეჟილა ნასატით ზეტერურგშიც მომხმდა; და მე და ლევისოსის გვანკენეს. სიცილი ვკლარ დავიჭირეთ, რამწამსვე სურათი დაინახეთ. ჩვენ იმაზედ განვირდით, რომ ამისთანა ურალა ნასატი, რომელსაც ვეძლე ურის ბაში სწორედ ავასსით და, რომელიც ჩვენ ემწვილიოპაში სმირად გვინახეს, როგორ გარდაიჭრა უმთავრეს გამმტყუნებელ საბუთად. რაც შეესება სურათის ქვეშ წარწყმას, რომელიც ესმანიურ ენაზედ უბრაული ასოებით იყო დაწერილი, ამისმ: ასსნამ ყოველ-გვარი ეჭვი სურათის შესახებ სრულიად გაიყარა. საქმე მდგომარეობდა შემდეგში:

წიგნი მართლა უბრაულებს მსხვეპას ორი ჰირველი საღამოს ლოცვებს შეიცავდა; ამ გვარ წიგნებში ამისთანა სურათები არან სოღმე, რომელნიც თავიანთი შინაარსით ეგვიპტეში ყოფნასა და იქიდან გამოსვლას მოახგონებს უბრაულებს. მათში ერთი ძველი ლეგენდა დაწმობილი, რომელიც უბრაულების მწერალმა არტაპანმაც იცოდა მეორე საუკუნეში ქრისტეს წინ, და რომელმაც უბრაულების ისტორია ბერძულ ენაზედ დაწერა. ამ ისტორიას მოისსენებს პლეკსანდრე პოლილისტორი, საიდანაც ეს ალაგი ამოიღო ერთმა წმიდა მამათაგანმა მესციმ და თავის ისტორია: *"Praeparatio Evangelica"* -ში მოჰყავს. ლეგენდა მოგვითხრობს, რომ თარაონი, რადგანაც ძალიან სტანჯავდა უბრაულებს კეთროვნებით, გასდა ავად და ეჭიმების რიკით უბრაული ბავშვებს სისხლში იბანა. ეს სურათიც ამ უბრაულთა შორის გარდაეღებულ ლეგენდას წარმოადგენს. დასტულია: კაცი გვირ-

გვინით თავსედ (ფარაონი), ტანზედ ფარდასტ შეურიღან (კეთ-
როვნების ნიშნები) მიშველა ზის აუზში, მის გარსა დეო რავ-
დენიმე კაცი (ეკვიპტელები), რომელნიც ართმევენ მტიროლ დე-
დაკანებს (ეზრელებისას) უმაწვილებს და აუზის შირსედა ჭკლავ-
კენ, რომ მათი სისხლით აავსონ იგი. ქვეშა აქვს მოწერალი
შემდეგი ესპანოურა სიტყვები: „*Plaruo, que se lavava in la
sangre de los nenos Tudios par sanor de Ia sarna*“, ე. ი.
„*ეზრელო ბაშეკების სისხლში ბანობს ფარაონი კეთროვნებისა-
გან მოასარხენად*“. სურათის ქვეშ ესპანოურად მოწერის მიხეზი
სულ უბრლოა. ეს წიგნი ამსტერდამში იყო დაბეჭდილი ესპა-
ნიელი ებრაელებისათვის, რომელნიც კილაც ესპანოურად დაბა-
შარკობენ. თვითონ ებრაული ტექსტი ესპანოურად იყო ნათარ-
გნი. ეს წარწერა ზოგეორთებს ვანკენე და მათ შორის სხად-
ნო განათლების მინისტრად ნამყოფი **ა. ს. ნოროესა**, რომელ-
მაც, როგორც ებრაული იცოდა, ისე ესპანოური. მაშინვე ეკ-
ლამ გაიგო ამ სურათის ნამდვილი მნიშვნელობა. ასე, ამ გვა-
რად კრთა ძლიერა გასამტყუნებელი საბუთი ნიავივით წამსედ
გაჭრა. ზენს რომ სურათის ქვეშ ეს წარწერა არ გვეხასა, ეკ-
ლა იმ აზრისა დაწესოდა, რომ ამ სურათში ებრაელებისაგან
ჭრისტიანი ბაშეკების კვლის მაგალითი იყო დასატყულიო. 500
წლის შემდეგ იქნება კიდევ რომელიმე ისტორიკოსს ეთქვა,
რომ 1858 წ. სარატოვკელ ურიებს საბასქეო დოცვანი უბოვ-
ნეს, რომელმაც აღმოაჩინეს იმის ლიტოგრაფიული სურათი,
თუ როგორა სიცივეს დღესასწაულებში ებრაელები ჭრისტიან
უმაწვილებს. მაგრამ რამდენი უბრლოა ურია იქნებოდა წამებულა
წარსულ საუკუნოებში ამ ნაირი შეცდომის გამო.

რაც შეეხება კომისიის მეორე გამოკვლეობას, ე. ი. ამ
კითხვის გამოკვლევას, სმარობენ თუ არა საზოგადოდ ურიები,
ან რომელიმე მათი სექტა ჭრისტიანების სისხლს რომელიმე
მიზნისთვის, **ე. ა. პიესკიმ**, რომელიც მოხუცების გამო კო-

მისიას სსდომებზე ვერ ესწრაბოდა, ესრელებასთვის სასარგებლო
 გებლო პასუხი გამოგზავნა. მ. მ. სიდონსკიმ, თუმცა თვი-
 თონვე აღიარა, რომ ბიბლიის შემდეგ, ებრაული ლიტერატურა
 არ ვიცნო, მაგრამ ვიდრე შემოიტანა ურბების წინააღმდეგი გახ-
 ცხადება, სადაც მათ სამტროდ დაწერილი თსწულებებიდან მო-
 ჟევანდა „ნაწვეტ-ნაწვეტი“ ზნრები. მაშინ მე თავს-მჯდომარეს
 წარუდგინე ვრცელი და სრული პასუხი სიდონსკის ზნრას და-
 სარღვევად; მასუდ სიდონსკის აღარა უპასუხნია რა ხუმთვის. *)
 ლევისონის პასუხი, ესრელებასთვის სასარგებლოდ დაწერილი,
 უფრო ვრცელი და საფუძვლიანი იყო. გასსაკუთრებით მას მო-
 ჟევანდა მოწმად წმინდა მიმუთ, რომელნიც ამისთანაკე პრადდე-
 ბისგან ინკვადენ ესრელებას პირველ საუკუნებში. ესრელებას-
 თვის სასარგებლო ხეში პასუხი შეიცავდა 100 თბასამდე და
 ბოლოში სარატოვის საჭმის ვრცელი გარჩევა იყო მოქცეული,
 რომელშიაც ვუჩვენებდი, რომ კველა მოწმების ჩვენება და მთ-
 ში უმთავრესი მოწმების პრიუგერისა და ბოლდანოვისა სინ-
 რუვით ივენენ შეიქა სავსე.

რა ბედი ეწიათ ამ პასუხებს სწორედ არ ვიცი.

ცოტა ხნის შემდეგ ხეში წერილი შევიმუშაკე, საკმაოდაც
 შეკავსე და 1861 წ. დავბეჭდე უურსად „Библиотека для
 чтения-ში. შემდეგ ცალკეც გამოკვეტი ამ სათაურით: „О нѣ-
 которыхъ средневѣковыхъ обвиненіяхъ противъ евреевъ,
 историческое изслѣдованіе по источникамъ“ (Спб.
 1861 г., 216 стр.).

ხეშის ზნრითა, სრული საფუძველი მქონდა, ეს უკანასკნელი
 სიტყვები მიმემატებისა, რადგანაც, როცა ამ ხემ სწომას ვამ-

*) მე შენახული მაქვს სიდონსკის წერილის პირიცა და ხეში პა-
 სუხიც; შეიძლება როდისმე მარჯვე დროს გამოვაქვეყნო ურბიცა და
 მეორეც. ავტ.

ზადები დასაბუქდად, მართა ებრაელების ლიტერატურა-კაპო გამოვიკვლიე, არამედ მრავალ საშუალო-საუკუნოების მატრიანები და ამასთანავე ყოველნაირი თხზულებები, დაწერილი სსკა და სსკა ევროპიულ ენებზედ, როგორც ებრაელების სამტროდ, ისე დასაგველად. ჩემი მიწერ-მოწერის საშუალებით ზოგიერთა სამ-ზღვარ გარეთელ მეცნიერებისაგან მივიღე იშვიათად საშოვნელი თხზულებები, სელთ-ნაწერები, სიგელაბი და გუჯრები, რომელ-ნიც კი ამ საგანს შეეხებოდნენ. იმის უშიშრად, რომ კვლახში არ ჩამომართვან. მე შემიძლიან ვთქვა, რომ არა დროს ეს ვით-სვა ასე ვრცლად, საიუძელთანად და ყოველის მსრივ არავის გა-მოუგველვია, როგორც მე. ჩემ წიგნში ვერსად ვერ შესვდები ლიტონი სიტყვების რასა-რუსს, ყველა შემოდ ნათქვამსედ ძირს, შენიშვნებში მოყვანილია საიუძელანი დამტკიცება და ამასთანავე ნახვენებია წყაროები, საიდანაც ეს აწრებია ამოღებუ-ლი; საჭირო ადგილები მოყვანილია ზირ და ზირ დედნიდან და ნათარგმნიან რუსულად.

ჩემდა სამწუხაროდ და ცოადვის საკითხავად დაურწმუნდი, რომ ჩემი პატიოსანი შრომა რუსეთში შეუნიშნავად დარჩა, ასე რომ ვილაცა ლიუტოსტანსკიმ 1876 წ., თავის თხზულების წინასიტყვაობაში, რომელსაც ამ სტატიის ბოლოში შევესებით, თქვა: «ამ უკანასკნელ ნახვარ საუკუნის რუსულ ლიტერატურა-ში ჩვენი შრომა წარმოადგენს პირველსა და ერთად-ერთს იმ თხზულებათაგან, რომელნიც დაწერილებით იკვლევდენ... კით-სვას ებრაელებისაგან ქრისტიანების სისხლის სმარებაზედ სარ-წმუნოებრივი მიზნით.» მაგრამ, საცოდავი ლიუტოსტანსკის ნახსებს, რომელშიაც სისულელისა და სიცრუვის ძეტი არა არის რა, ჩვენში ყველა კითხულობდა.

დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ერთმა სასულევანმა კვიმმა თქვა, რომ სასადი და ყაბი უფრო იმისთანა კვეყნებში ვრცელდებიან, სადაც ხალხის მომეტებული ნაწილი განათლებით

და განვითარებით დაბალ სარისსიყოდა დგას; მე კიდევ ამას დაუ-
მატებს, რომ მარტო ამისთანა ქვეყნებში შეიძლება დაიბადოს
ურბებსზე ცილის წამება ქრისტიანის სისხლის სმარებაზედ.
თუძე ეს ჩვეთუის მწარე სიმართლება—მაგრამ, მინც სიმართ-
ლეა. აი, რაკდენიმე საუკუნეა, რაც დასავლეთ კვროპაში სმა-
ღარ ამოუღიათ იჭაური ურბების წინააღმდეგ, თუძე გერმანე-
ლი ებრაელები წარსულ საუკუნის პირველ ნახევარში უფრო გა-
ნათლებელნი აუგენ, ვინემ ესლანდელი ჩვენი ურბები.

XVII და XVIII საუკუნოებში მარტო სლავიანების ქვე-
ნებში იბადება ურბებსზე ამისთანა ცილის-წამება და სხსულდობრ
პოლში, რომელიც კრთგულად აგრძელებდა საშუალ-საუკუნოე-
ბის საქმეს. *)

ჩვენს განათლებულ დროში ეს ბნელი გარდმოცემა და
საშუალ-საუკუნოებისაგან მივიღეთ აი—არ გავა სოღმე ათი წე-
ლიწადი, რომ ეს ერთს, ეს მეორე აღაგას არ დაბრადონ ებ-
რაელებს ამისთანა შესაძრწუნებელი ჩვეულება, იმისთანა ცილის-
წამება, რომელიც წიზლითა და სიმწართ უკსებს გუღს ჩვენს
საბრადო ურბებს, რომელთაგანაც შატრიოტიწმსა და საერთო
სამშობლოსადმი სიეკარულსა ვთსოულობთ.

კაკვასიაშიაც ამნაირივე ცილი დასწამეს ურბებს. თუძე
გამამტუნებულ ოქმში შირ და შირ ზრ არის ნაჩვენები, რომ
ურბებმა ქრისტიანის სისხლის სასმარად მოასდინეს მკვლელო-
ბაო, მაგრამ სკვმაო ცსადათ კი იბატება ეს აზრი; ამასთანავე
უკვლა წინააღკა დაწმუნებული, რომ თუ ურბებმა ქრისტიანს

*) პოლშის მეფეების სასახელოდ უნდა ვთქვათ, რომ ისინი ყო-
ველთვის მფარველობას უწევდენ ურბებსა, რომელთაც ქრისტიანის
სისხლის სმარებას აბრადობდენ. თავიანთ ელიკტებში (ბრძანება) ამ საქ-
მის შესახებ ზშირად აცნადებდენ, რომ ამისთანა ცილსა იმიტომ სწა-
მებენო ურბებს, რომ მათი ქონება თვითონ დაინარჩუნონ და ისინი კა-
ქალაქებიდან სრულიად განდევნონო. ავტ.

ვინმე მოკლეს, მარტო იმ განზრახვით, რომ მათი სისხლი ისმაროს.

რამწავე ერთ ჰეტეროურგულ ებრუელ გაზეთში წავიკითხე ამ ცილის წამებაზე, მაშინვე ერთ მალე-წოდების პირთან მივედი და ვახვეს ჩემი წიგნი, რომელშიაც ურბეს ვამართლებდა. ამ მალე-წოდების პირმა საბოლოოებით მიღების შემდეგ რავენიმე ჩინებულა კითხვა მომცა ამის შესახებ, რომლებსეცად, ჩემის აზრით, საკმაო სწორე ზასუნი მივენი. შემდეგ მთხოვეს, რომ ჩემი თსულებს რავენიმე ეტყემლიანი ტვილისში გამეგწავნი. ამ თსოვისს ასასრულესლად უკანასკნელი ეტყემლიანობა, რამდენიც კი მომეზოკებოდა სულ მივენი.

რადგანაც ჩემი თსულებსა ერთი ეტყემლიანე აღარ დამრბა, ესლა მინდა შევასწორო, შევასო და სელ-მეორედ ისევე გამოვენი. ამ უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში ბევრი მასალა მოგროვედა. ამ კითხვის შესახებ, რომლებითაც ჩემი წიგნის მეორედ გამოცემაში მინდა ვისარგებლო. რადგანაც, შეიძლება ჩემი წიგნის დაბეჭდვა დაგვიანდეს და ამსთანავე შევიქრება, მეორე გამოცემასაც ისე გულ-გრილად არ მოკვიდოს რუსის საზოგადოება, როგორც პირველსა, ამიტომ მე განვიზრახე შემდეგ ფურცლებსეც წარუდგინო მკითხველებს იქიდან მოკლედ გამოკრებილი აზრები. იქ არის განმარტებული ჩემი ისტორიული გამოკვლევის უმთავრესი აზრები.

იმედი მაქვს, საზოგადოება არ დაიზარებს ჩემი მცირე ნაწერის წავითხვას იმ კითხვის შესახებ, რომლის გარდაწყვეტასეა დამოკიდებული პატრიოსტება, მშვიდობიანობა, კეთილ-დღეობა, ან კიდენ—ტანჯვა რავენიმე მოქალაქისა, თუნდაც რომ ეს მოქალაქენი ურბები აყვნენ და მათ დასაცველადაც დამეწროს ეს ბროშურა.

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის წინამძღოლმა მ. ბერიძემ დაამუშავა და გამოსცა ეს ბროშურა.

1. უმრავლესობა ყოველთვის აპყვებდა უმცირესთა სარწმუნოებას. ამის მაგალითს წარმოადგენს ძველი ებრაელები, რომელთაც წარმართები სწამებდნენ ცილსა. შემდეგში წარმართებმა ქრისტიანებს უფრო ძალიან დაუწყეს დევნა: იმთ აპყვებთ კვლას, გარყვნილებას და ხათესავთა შორის სიძვას აპყვებდნენ.

2. ებრაელები თავიანთ სარწმუნოებას როგორც ნაციონალურ საკუთრებას ისე უყურებდნენ. ისინი თავიანთ სარწმუნოებას ძალით არავისაც არ ასკვდენ თავსედ. ამის გამო ებრაელობა თავისუფალია ყოველგვარი პირობულიტისმიდან (თავის სარწმუნოებასე მოქცევა სსვა რფულის კაცისა). ამისთვის ყოველი ებრაელის წარმოადგენით, როგორი სარწმუნოებისა და ხამომავლობისაც უნდა იყოს კაცი შეუძლიან ცსონდეს, თუ გიკუთლი იწხება. ებრაელები ზალესტინიდან მსოლოდ ბიწიერებით სავსე წარმართობასა სდევნიდენ და ისიც მარტო იქიდან. თუ ვინმე წარმართთაგანი უარსა ჭყოფდა თავის სარწმუნოებას, კაცის კვლას, მტაცებლობას, ჭურდობას და სსვას და მოსეს სჯულს მაიღებდა, — უნდა ყველას ხამდვილ ებრაელად ხეთვალა იგი. ყველას მჭურად უნდა მიელო იგი და მისთვის, როგორც ხამდვილი ებრაელისათვის მივარველობა და შემწეობა გაქია.

3. პირველ საუკუნოებში ურიები საზოგადოდ ქრისტიანებს გი არ ებრძოდნენ, არამედ ერეტოციელ ქრისტიანების სექტებს, ეგრედ წოდებულ «ებრაულ-ქრისტიანებს», რომელთაც ებრაელთა შორის მცხოვრების მათივე ერეტოციოსები შეადგენდენ. წმინდა მამები და ქრისტიანი მეფეები უფრო ძლიერი და ბასრი იარაღით ებრძოდნენ მათ, ვინემ ებრაელების მოძღვრები (რბბინები). როდესაც მომეტებულ ხაწილად წარმართებმა დაიწყეს ჭრიატიანობის მიღება, მაშინ, რასაკვირველია, ურიებს სისარულის მეტი არა რჩებოდათ რა, რადგანაც წარმართები ქრისტიანობასთან ერთად ებრაელების უმთავრეს დოღმატებსაც იღებდნენ,

მაგ.: ერთ-ღვთაება; განკუთვლება; უკვდავება; სულისა და სხვა-
 ამასათვის საშუალო-საუფუროების რაზმისებში აღვიარეს, რომ
 ქრისტიანები წარმართებად არ შეიძლება ჩაითვალოს და, რომ
 ძველი რაზმისების განხილვისა წარმართების წინააღმდეგ ქრის-
 ტიანებს სრულგობრვა არ შეეხებინათ. თანამედროვე კონტრ-
 დებიც ამ საშუალო-საუფუროების რაზმისების აზრს ადგანს. ყვე-
 ლა ძველი რაზმისების წესებში წარმართების შესახებ ესაა თით-
 ჭმის სრულიად დაკარგვის ძალა. საშუალო-საუფუროების რაზმისებში
 სადაც მტკიცედ ჩაბოძეს, რომ ქრისტიანებსაც ისე სინიღისა-
 ნად მოექცნენ, როგორც თვითონ ურბებს. ესეც იმასაც კი ამ-
 ტყიცვადნენ, რომ ურბამ რომ ქრისტიანს შეურაცხება მიაყენოს,
 მასში ურბა ქრისტიანს უფრო უნდა მიეჭამაგოს. სოციალური
 მწვაველი რაზმისებიც იყვნენ, რომელნიც დიდის მატების ცუ-
 მათ ინსუქებს ქრისტიანობას და ღვთიურ საქმედაც სთვლიან
 მას.

როდესაც ურბები ამ ხაზად უფურებს სასოციალოდ ყველა
 სარწმუნოების საღის და განსაკუთრებით ქრისტიანებს, მამ
 საიდანღა შეიძლება საერთოდ ურბებში, ან რომელიმე მათ სექ-
 ტაში არსებობდეს ისეთი დოღმატი, რომლის ძალითაც სოციალურ
 ქრისტიანების ბაშებს და მათ სისხლსა ხმარობენ?

რაც შეეხება სოციალური ურბების წინააღმდეგ მწერლებს,
 რომელნიც ამტყიცებენ, რომ ურბებს ქრისტიანები სძულთო,
 ჩემს თსხულებში დამტყიცებულა, რომ მათი აზრი ან უცო-
 დისრობაზე დამყარებული, ან კიდენ ცილის-წამებაზე და სიცი-
 რუკზე, სოციალური სამწარით სავსე დიდის და შესაჩარის დეკ-
 სულობის თანამედროვე ურბების სამდურავით, მათის მტრების
 წარმოადგენით, ისტებოდა სასოციალოდ მტრული შესუფულობა
 ყველა ურბებისა ქრისტიანებზედ. მაგრამ ურბებს ვერ მოე-
 თხოვთ, რომ მათ ყოველთვის მომეტებული ქრისტიანობა
 გამოიჩინონ, ვინემ თვითონ ქრისტიანებმა. იმ მწარე სამ-

დურავს სოციალური ქრისტიანებზე აცხადებდნენ და ისინი როგორც ქრისტიანებსე კი არა, არამედ, როგორც უსამართლო მდევნილებსე და შტანჯულებსე.

4. არც ერთ დროის რაბბინს, როგორც ძველი საეკლესიოებისას ისე საშუალო და ახალისას არ გაუბედინათ მოსეს რომელიმე კანონის შეცვლა. ისინი ყველა თავის ძალსა სმარობდნენ, რომ რაც შეიძლებოდა მოსეს კანონების სისასტიკე გაეძლიერებინათ. ხალხის მოტაცება, კვლა და მათი სისხლის სმარება მოსეს რწმულით სასტიკად იყო აკრძალული. განსაკუთრებით რაბბინები ყოველთვის დაუღალავად იძისა ცდილობდნენ, რომ აღკრძალულებათა სისასტიკე გაეძლიერებინათ და გაეკრძალებინათ. მაშასადამე, ვერც ერთი რაბბინი ვერას დროს ვერ გაბედავდა, რომ მოსეს სწულიანთავის ისეთი დოღმატა მიეჭატებინა, რომლითაც ასე სასტიკად აღკრძალული დანაშაული სარწმუნოებრივ მოკალეობად გამსდარყო. ამისთანა დოღმატის არსება ურთებ შორის მით უფრო შეუძლებელია, რომ რაბბინისმი ქრისტიანობასე წინ განეთარდა. ტალმუდის შედგენა და შემდეგი მისი განვითარება ხდებოდა ქრისტიანების ქვეყანაში კი არა, არამედ იქ, სადაც ქრისტიანობა ან სულ არ იცოდნენ, ან კიდევ იცოდნენ, მაგრამ ძალიან მცირედ.

ტალმუდის 20 ფურცელში რავდენიმე ალაგია, რომელსაც ერთად ნახევარ ფურცელს ძლიერს შებგგანენ, სადაც ქრისტიანებსე რავდენიმე მოციქულსე და საზოგადოდ ქრისტიანობასე არის ნათქვამი რამე. მაგ., არ იცოდა ყველამ, რომ ქრისტე იერუსალიმში აცხვენს ვერსა და ეგონათ, რომ ეს ლიდდიაში მოხდაო. ისინი ერთი იმ რაბბინის თანამედროვეთაცა სთვლიდნენ, რომელიც ქრისტესე 100 წლით წინა სცხოვრობდა. ურთებმა არც კი იცოდნენ ის რავდენიმე ალაგი, რომლებითაც სოციალური ქრისტიანების თეოლოგებმა სწორედ ისარგებლეს სასარების სინამდვილის დასარტყივებლად. ისინი მოიპოვებინ მარტო ტალ-

მუდის იშვიათ 1520 წლის პირველ კვანძიურ გამოცემაში (რომელიც, მაგ., მე ჩემს დღეში არ მინახავს, თუცა იშვიათი წიგნები კი ბევრი მინახავს) და აგრეთვე ამსტერდამის 1648 წ. იშვიათ გამოცემაში. რომელი ალბატონი დიუტოსტანსკის ტალმუდიამ მოჭყავს თავის წიგნში, ზოგნი სულ ტყუილად არიან გამოგონილნი და განმარტებულნი, ზოგნი კიდენ ჭაზრს დამახინჯებულნი. ამასთანავე იმისთანა ავტორების თსულებების შემდეგ იმეორებს ამაებს, რომელთაც ტალმუდის ერთი ტომიც არ უნახავთ თვალით და არც არაიყერი გაეგებათ რა მისი. *) რადგანაც ტალმუდის შემდგენლებმა ქრისტიანობა რა აუო არ იცოდნენ, ამიტომ მართკელს რაბბინებისაგან დაწესებულ კანონებში ერთი მუსლიც არ მოიპოვება, რომელიც პირ-და-პირ ქრისტიანებს ესუბოდეს. აგრეთვე ერთი რელიგიური კანონიც არ არის, რომელიც ქრისტიანობის გავრცელების გამო დაწესებულია. ერთად-ერთს გამოკლებას შეადგენს ის კანონი, რომელიც უგრძალავს ყოველს ებრაელს ასლო კავშირი იქონიოს მათგან განცალკევებულ ებრაელ-ქრისტიანებთან, რომელნიც პირველ საუკუნოებში მათთან ერთადა სცხოვრობდნენ; რადგანაც ეს უკა-

*) ესა სჩანს იქიდან თუ დიუტოსტანსკი როგორ უჩვენებს ტალმუდის ნაწილებს; მაგ., იგი უჩვენებს ტალმუდში თავებს, პარაგრაფებს და მუხლებს, როდესაც რომ ტალმუდში არც პარაგრაფებია და არც მუხლები. მცოდნე პირები ტალმუდს ტრაქტატებადა ჰყოფენ, მაგალითად: «ტრაქტატი ბერახოტი fol. 10, a.» შემდეგ დიუტოსტანსკის მოჭყავს „სანხედრინისა 7, თავი გვ. 2 და 508“. ასე, ამ გვარად არა სცოდნია, პირველად, რომ მეჭვიდე თავი მეორე გვერდზე არ იქნებოდა, მეორედ, რომ იმისაგან ნაჩვენებ ტრაქტატს მარტო 113 ფურცელი აქვს in folio (როგორც ყველა გამოცემაში ჩვეულებრივ ერთნაირად იბეჭდება), მაშასადამე მასში 226 გვერდია. აგრეთვე, როდესაც ახედურობას (აბოღანარი უნდა) ტალმუდის ტრაქტატზე ღაპარაკობს მე 71-ზე თავი მოჭყავს, როდესაც რომ არც ერთ ტალმუდის ტრაქტატში 71 თავი არ არის. ავტ.

ნასკნელნი თავიანთი ტომის საღესს აბეზღებდნენ და მტრობდნენ. თავითან მართლ-მადიდებელი კვლესიაც შეასვენებდა მათ. ურიუბის დაუძინებელი მტრები (თუმცა ნასწავლნი), უნდა დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ მაში (ლიტერატურაში) ერთი ბეწვა კვალიც არ მოიპოვება იმისთანა ებრაელთ სექტისა, რომელიც ქრისტიანების სისხლსა ხმარობდეს. ის ციტატება, რომელნიც ებრაელების მტრებს თავიანთ ხაწერებში მოჰყავთ მათვე წიგნებიდან, ვითომც მათში იყოს აღწერილი ურიუბისაგან ქრისტიანების სისხლის სმარება, წარმოადგენენ უსრდელსა და სასარცხვილო სიუღბეს, ეს კიდენ ცოტაა. უმკვარი მბეზღებში იქამდის მიაღწევს სოღმე, რომ თავიანთი ციფის წამების დასამტკიცებლად ისეთ ებრაულ წიგნებს უჩვენებდენ, რომელნიც, როგორც ჭკვეით დაგინახეთ, არა ღროს არა ყოფილან.

5. თავითან ებრაელების გამტყუნება 16 სსვა და სსვა საბუთსე იყო აშენებული, რომელთაგანაც ერთი მეორესე უსაფუძვლო და სუღელური იყო. ამტკიცებდნენ, რომ ურიუბა ქრისტიანის სისხლსა სმარობენ: ხან საშასქო ხმიადისთვისო, ხან სსვა და სსვა საიდუმლო სენის განსაკურნებლადო *) ხან კიდენ სსვა ამ ხიბრი მიზნებისთვისო. ერთი ისა, რომ ამ ჩვეულებას სსვა და სსვა მიზანს ასახელებენ, გვიმტკიცებს, რადუნად სუსტი ნიადგი აქვს ამ ბრალ-დებას, ხემს თსზულებში ყველა ბრალდების მიწესები გამოვიკვლიე. მე ვუჩვენე მათი დასაბამი, სრული უსაფუძვლოა და უტუნუროა. ამასთანავე ბევრი ჰამების, სემწიფეთ ნამყოფი თავადების, სამართლის მცოდნე პირების, სამღვდულოების და მეცნიერების წარმომადგენლების მოწ-

*) ასეთი იყვნენ: ებრაული მამაკაცების მენსტრუაცია, ბრმად შობილი ებრაელების ემწიფილები, ღორის ყურებით და ეშვებით დაბადებულნი და სხვ. ავტ.

შობა მოვიყვანე, რომელნიც გამტყუნების საბუთებს უმტყუნებდნენ და უსაფუძვლო ცილის წამებად აღვიარებდნენ.

6. პირველ საუკუნოებში პირველად წარმართებმა დაუწყეს ქრისტიანებს ბრალობა, რომ იგინი პაშუკებსა ქსოცაკენ და მათ სისხლს რელიგიური წესებასათვის სმარობენო. ამისთანა სამარცხვინო ბრალდებისგან ისეთივე სიმტკიცით იმართლებდნენ თავს ზოგიერთი წმიდა მამები, როგორც შემდეგში ურიები. კონსტანტინეს მეფობიდან დააწყო კრებულების შეეწროება. შემდეგ დაუწყეს დევნა ურიებს ბაზანტიაში, ესპანიაში გოთების დროს, საფრანგეთში და სსკავან. მაგრამ პირველი 12 საუკუნის განმავლობაში არა დროს არ დაუბრალებიათ ურიებისათვის ქრისტიანის სისხლის სმარება. მხოლოდ XII საუკუნის დასასრულს რაკდენადაც კიდით, ერთმა ესპანელმა ეპისკოპოსმა პირველმა დაუწყო ურიებს ამ ნაირი ცილის-წამება ესპანიაში. ბრძნად ურიებულმა კასტილიის კოროლმა, ალფონს X, რომელიც ამ დროს ესპანიის მეფედ იყო და მისმა მინისტრებმა ეს ეპისკოპოსი უმართლოდ აღვიარეს და აღუკვებელი ხელსი დაამშვიდეს.

ამ ზემოხსენებული კოროლის მეფობის დროს სშირად აასრულებდნენ სხვა და სხვა სრიკებსა ურიების წინაღმდეგ. მაგრამ სიმართლე კიდევ გამოაქყოფდა სოღმე თავსა. ერთხელ ასე მოხდა: როდესაც ერთი გამტყუნებული ურია, რომელმაც თავის დასამწულება ტანჯვით გამოკითხვის დროს აღვიარა, სადრწობელაზე მიჰყვანდათ, ამ დროს ვითომც მკვდარი თავისი ფეხით მოვიდა სასჯელის აღატყ. ეს ამბავი მრთულ საფრანგეთს, იტალიას და გერმანიას მოეყო. საშუალო საუკუნოებში ურიების გასამტყუნებლად ერთი ჭოარი იყო საჭირო; საწყლებსათვის ერთი, ან ორ-მესამე, ქურდს, როსკივ დედაკაცს, ან კიდევ საზოგადოდ საეჭვო ხსეობის კაცს კი დაუბრალებინა რამე მათთვის და მამის კვლარა ისხნიდა რა მათ. მართალი იყო,

თუ ტყუილი, აღარავინ დაეკებდა. მაშინვე დაუწყებდნენ ცარცვასა და ხოცვას. სიკვდილს გადარჩომილ ურიებს ციხეებში ამწყვდევენ და სტანჯაედნენ სახამ არ გამოტყდებოდნენ იმ დანაშაულში, რომელიც არ ჩაედინათ, მაღლი-მაღლ მოიგონებდნენ და გაავრცელებდნენ ხოლმე ამისთანა ჭორებს. ერთის მხრით ისეთი უსინიდისო პირები, რომელნიც მზად იყვნენ ამისთანა ციხესწამებაზე და მეორეს მხრით სხვა-და-სხვა ტანჯვით მოქანცული ურიები, რომელნიც მზათ იყვნენ უდანაშაულოდ დანაშაულში გამოტყენილად იყვნენ ყოველთვის საკმაოდ მოიპოვებოდნენ.

ამ საირად ეჭვნენ მენგერს, ზუზოცის და პიგულისკის, რომელნიც შემდეგი მწერლების წყაროს შეადგენენ, ბევრი ფაქტები აქვთ ჩამოთვლილი, ვითომც ებრაელებისაგან ქრისტიანების კვლახედ და ეს ის მოგონილი ფაქტებია, რომლებზედაც ესლახ ხელს იშკერენ; მაგრამ თუ არ დავიზარებთ უძველესი მატანების გასინჯვას, სადაც ნახვენებია ამნაირი ჭორების ყველა მიზნება და ის საშუალებანი, რომლებითაც ჩვეულებრივ გამოსტყენდნენ ხოლმე და თუ დაუვიკრიდებით ამისთანა გამოტყისის უთავბოლოებას, მაშინ საეჭვო იქნება წამსე ჭარგავს თავის ძალასა და სრულად ქრება.

7. საშუალ-საუკუნოების ბრბო მტაცებლობით იყო შესანიშნავი და სისხლის დასათხეკად მზად იყო. ამისათვის რაც უნდა საეჭვო, და დაუყურებელი რამე დაებრალეებისათ ურიებისთვის, ყველასა სჯეროდა. ამის ამტკიცებს შემდეგი მაგალითი. 1475 წ. ერთმა ტრიდენტის მცხოვრებმა ურამ თავის სახლის წინ მდ. ესში მკედარი ბაში იპოვა და თვითონვე აცნობა მმართველობას. ეს იყო სამყოფი, რომ დასცემოდნენ ურიებს; ბევრი მათგანი დასოცეს და ქონება დაიტაცეს. რომანიული აღწერების საგნად გარდაიქვა ამ მკვლელობის ისტორია. ამისთანა გარემოებებზე უხვენებდნენ, რომელთა სიცრუე და უსაფუძვლოება ყველასთვის ცხადი იყო, მაგ., — იმათი აზრით ებრაელები

ბუნებითვე დაყოლილ საშინელ სიმურალის გასაწმენდათა და სხვა-
 რობდენ ქრისტიანების სისხლსა. მრთელ კეროპას მოუფინა ეს
 ამაჲგი. წამებული ბავშვის სურათი მაშინვე ფრანკიურტის (მდი-
 ნარე მანისკე) შეიდასსე, კვლესიებში და ისტორიულ წიგნებში
 დახატეს. მომღერალი ქალეი ქუჩებში და სსკვან სულ ამ
 შემთხვევის გამო შედგენილ ღექსებსა მღეროდენ. მით უმეტეს
 მაშინდელმა კენეციელ დოქმა პიეტრო მოჩინიკომ გარდაწვე-
 ტით გამოაცხადა, რომ ეს ისტორია წმინდა სიკრუე არისო
 და უზუნა, რომ ეგ ანგართ მოუყარების გამო გაერცელდაო,
 ამასთანავე ბრძანება გამოცხა, რომ მიუბრველბს გაწინათ ურიე-
 ბისთვის. აგრეთვე «დიდი ხნის გამოძიების შემდეგ» პაპა
 სიქსტის IV უმანკოდ აღვიარა ტრიდენტული ურიები და მოკ-
 ლული ბავშვის წმინდანად წარიცხვასე ური გამოაცხადა. აგრე-
 თვე მოიჭვა პადუის რჩევა, რომელმაც საჯაროდ გამოაცხა-
 და, რომ ტრიდენტის ისტორია «სიკრუე და გამოგონილი
 მანქანება» არისო. მაგენწელიმა, რომელმაც გულს მოდგი-
 ნედ გამოიკვლია ეს საქმე, ერთ უუდიდეს და სამარცხვინო
 სიკრუედ აღვიარა იგი.»

ესვე უნდა ვთქვათ მეორე საქმეო აუტტზედაც, რომელ-
 ლაც, ჩვენდა სამწუხაროდ დიდი სასული გაუვარდა რუსეთში და
 თავის სამარცხვინოდ ჩვენმა ლიტერატურამ სულმეორედ გაა-
 ზვიდა იგი. მე მოგახსენებთ ველიაყის საქმეზედ. ეს პროცესი
 შემდეგი უმაღლესად დამტკიცებული 18 იანვარს 1835 წ. სა-
 ხმწიფო რსეის გარდაწვეტილებით გათავდა: «რადგანაც
 მთხრობლების ჩვენებანი იმის მაგიერ რომ უტყუარსა და უგზ-
 ველ საბუთებს წარმოადგენდენ ერთმანეთს არღვევენ და შეუფე-
 რებულნი არიან, ამიტომ მართლ-მსაყულებას არ შეუძლიან
 იგინი ჭეშმარიტ საბუთებად ჩათვალას უბრელების გასამტყუ-
 ნებლად, ამიტომ:

1) რადგანაც სრულებითაც ვერ დაუმტკიცეს სიმტყუნი იმ

ურბებს, რომელნიც სამართლის ქვეშ არიან მიცემულნი სალდა-
 თის ემუღებინოვის სვილის კვლის გამო და სსვა იმ გვარი საქ-
 მებებსა, რომელნიც კვლიყის საქმეთ წარმოებაში არიან მოქცე-
 ულნი და ამასთანავე ქრისტიანების წმიდათა შუგინების გამო, —
 სრულად განთავისუფლებულ იქმნენ; 2) მთსრობელი ქრისტიან-
 ნი დედაკაცები: გლეხის ტურენტიყვისა, სალდათის მაქსიმოყისა
 და აზნაურის კოზლოყისა, რომელთაც თუძცა თავს იდეეს,
 მაგრამ ვერ დაამტკიცეს ის შესაზარი ურბების დინაზული და
 სარწმინოების გამოზა, ამიტომ, რადგანაც ცილის-წამებაში არიან
 მტყუნები, — გაიგზავნონ ციმშირში დასასახლდებლად და ამასთანა-
 ნავე კაზლოყისას აზნაუროზა ჩამოყრთვას.“

აი, ასეთი სიმართლეს, ზოგიერთა სყოყელთაოდ ცნობი-
 ლი ეგრედ წოდებულ «ფაქტებში» ურბებისგან ქრისტიანების
 კვლის შესახებ. ესეთივე სიმართლეს დანარჩენ იმათ მსგავს
 «ფაქტებშიაც» ქრისტიანი დიდი მეცნიერები ებრაული ლიტე-
 რატურის და ისტორიის კარგად მცოდნენი, რომელთაც ამ
 საგნის შესწავლასე თავი დადეეს, როგორც, მაგ., ებრაელების
 არა მოკეთე იოან. ზოორენბეცი, ხასწავლი ეზისკოპოზი ძოდ-
 დე-ფლოერი, ხასწავლი პროფესორი მადენზეილი და სსვანი, —
 ერთ-სმად ამტკიცებდნენ, რომ ერთი ფაქტიც არ არის ისტო-
 რიულად ნამდვილი, რომელსაც ებრაელების სიმტყუნეს
 დამტკიცება შეეძლოს და თითქმის ზოგიერთა ყველგან-ცნო-
 ბილი ფაქტები სრულიად გამოგონილნი არიან. ის მრავალი არა
 ნამდვილი «ფაქტები», რომლებზედაც ესლაც ამუარებენ თავიანთ
 აზრს ებრაელების მტყნის და სსვა პირები, ისტორიული კრი-
 ტიკის სრული უყინი, ებრაელების გასამტყუნებელ საბუთად გა
 არ უნდა ჩაუთვალათ.

აქ უადგილოდ არ იქნება სსვა გარემოებაც უჩვენოთ.
 მაჰმადიანების ქვეყნებში, ისლამის დამუარებიდან 1840 წლამ-
 დე ერთხელაც არ დაუწამებიათ ასეთი ცილი ადგილობრდია

ეგრელებსათვის. 1840 წლამდე აღმოსავლეთ ქვეყნებში არც
მაქმადანებს და არც ქრისტიანებს ერთსეულად არ სუფთად ეს
საქმე. თუ კი ეგრელები სამდვილად სიბრძნის ქრისტიანების
სისხლსა რომელიმე მიზნისათვის, მაქმადანების ქვეყნებში უფრო
ადვილია მისი შოვნა, ვინც ქრისტიანებისაში. მაგრამ მაქმადან-
ების ქვეყნებში არა დროს არ დაუბრუნდეთ მათთვის ესა.
მაქმადანთ ქვეყნებში ამისთანა ცილი ზირკლად 1840 წელს
დასწამეს ურბეს; კერძობასა და ამერიკის ეკლესია განათლებულმა
სასემწიფოებმა მოადგეს ურბეა ტანჯვით უნდა გამოეტყნათ
ამისთანა დანაშაულში, რომელიც მათ არ სჯდინათ, მაშინვე
მათი უმანკობა აღიარეს.

8. ამ კითხვის აღსნაში მონათლული ურბის აზრს უეჭ-
ველად დიდი მნიშვნელობა აქვს. მე სემოთაც მოვიხსენიე, რომ
იმ მრავალი ათასი მონათლული ეგრელების შორის მარტო
ცოტაოდენმა დაიჭირა ბრადების მხარე; მომეტებული ნაწილი
კი სამარცხინო—ცილის წამებადა სთვლიდა მას, ამისთა-
ვე ის ცოტაოდენი გამამტყუნებელიც დაბალ სიღზის სასიოგა-
დობას ეუფთხოდა. ეს ერთი-ერთმანეთის აზრს თვითონვე
არღვევენ. იმათ იჭმდის მიადწიეს, რომ დაწვრადებით მაქვეან-
დათ უმაწვილების სოცვის წესებისა აღწერა, რომელიც მათი
სიტყვებით ეგრელების წიგნებიდან გამოვრებილი იყო. მაგრამ
ამისთანა წიგნები თავის დღეში არც კი ყოფილან. თავანთი
წინანდელი მომძეების გამამტყუნებელი მონათლული ურბები იხე-
მებდნენ, რომ წინეთ რამბინები ვიყავითო. მაგრამ იჭმდის უს-
წავლელი იყვნენ, რომ ერთი ებრუელი წიგნის სახელიც ვერ
მოიყვანეს სწორედ, (თუნდაც რომ თარიოდე ასოთი გვანებოდა),
რომელშიაც ვითომც ყოფილიყოს აღწერილი ქრისტიანების
სისხლის სმარება.

მაგალითად ისინი უწვევენ ტალმუდის ხახათის თს.სუ-
ლების წიგნებს, «ზახველევი», «სოსლის», «გულენ» და

• ნაისბოცესა! როგორც ისინი ამტკიცებენ, ამ წიგნების მი-
«ჩვეულების» ვრცელი ზღწერა. ეს სათაურები შეიძლება ჩინური
ან იაპონური წიგნების სათაურები იყოს, მაგრამ ებრაელის: კა-
რ შეიძლება, ამიტომ რომ ებრაული სიტყვით გამოათქმავდეს
აქვთ მათ.

სულ სსვა ნაირები იყენებენ ჰატიოსანი და მსწავლული მო-
ნათლოული ურიები. მათ შორის ბევრი სასჯელოვანი სასწავლი
ეპისკოპოსი და მოქმედი პირი ბრწყინავს, რომელნიც ქრისტიან-
სულ კვლევების სამკაულს შეადგენენ. ზოგიერთ მათგანმა ურიე-
ბის დაუძინებელ მტრადაც გამოაცხადეს თავიანთი თავი. მაგრამ
მანც კიდევ მტკიცედ და ენერგიულად ეწინააღმდეგებოდ-
ნენ ებრაელების გამტყუნებას და სამარცხვინო ცილის-წამე-
ბას უწოდებდნენ მას. ამისთანა გადასათლულ მალაქ პირებს,
რომელნიც იცავდნენ ურიებს ამ გვარი ცილის წამებისაგან, სსვა-
თა შორის, კვთუნიან: პავლო-დე-სანტა-მარია, რომელიც
წინადა ბურგომში იყო რაბბინად და შემდეგ ამავე ქალაქის
მთავარ-ეპისკოპოსად გახდა; ფრანც სასჯელოვანი და სასწავლი
თეოლოგი კასტილიის დიდი კანცლერი, რომელიც ყოველ
დახარჩენ შემთხვევაში ურიების დაუძინებელი მტერი იყო; ამის
გარდა იოზეფ-დე-ლორეა, ქრისტიანობაში იერონიმო-ა-სან-
ტა-ფე; რომელიც სსვათა შორის ებრაელების მტერი იყო და
რომელმაც დიდი მეცნიერის სახით გამოიწვია ებრაელები სავა-
რო ბაასში; მსწავლული და მღვთის-მოშიში პასტორი ქრისტი-
ანე გერსონი; იოჰ. ფეფფერკორნი, რომელმაც ებრაელების
წინააღმდეგ ბევრი დაწერა და, რომელმაც თავისი სახეური სი-
ცოცხლე იმას შესწირა, რომ იმპერატორი მაქსიმელიანე და
სსვა ნუშეების მთავართაგან გამოითხოვა ნება ყოველგვარი
ებრაელების წიგნების დასაწველად. ეს ურიების უდიდესი მტე-
რი და მღვთისმეტყველები კი წინა აღუდგა იმათ ამნაირ გამტყუნებას.
ამ გვარ პრადებებს ის არამც თუ სიცრუე და სამარცხვინოთა

სთვლიდა, ანამედ ამტკიცებდა კიდევ, რომ ეს ჩირქს ჯგერობს ქრისტიანობასაო. ამხარვე აზრი წარმოსთქვა დომინიკანელმა პრიორმა და ავსტრიის სამეფო კარის მჭადაკებელმა ფერტმა, რომლის მღვთის-მოშიშობა ეხლაც სხასსელოდ არის მრთელ ავსტრიაში. თავის სიტყვების დასამტკიცებლად კველესიის ამბიონსე საქვეყნოდ წარმოსთქვა ფიცი, რომლითაც აწმუნებდა საღსს, რომ ებრაელები თავიანთ ღღეში არცა ხმარობდნენ და არცა ხმარობნო ქრისტიანების სისსლსა. აგრეთვე მოიქცა პერლანში მეცნიერული საეკვლესიო ისტორიის დამწერი, ღვთის მოშიში ეპისკოპოსი ნეანდერი, ამ საუკუნის უდიდესი და საუოკვლთოდ-ცნობილი თეოლოგი; გულს მოდგინე მის-სიონისი მკოლი, პიერიცი და კადენ სსკა ბეერი მტოვ-ცუ-მული და სასწავლი მონათლული ურიები, და გინ უნდა შეუდაროთ ამისთანა წარმისებულ პირებს? უმეცარი, თავ-გასული უნი-მუსო და სიცრუით სავსე მონათლული ურიება. ასე, მაგ., მან-სენცელი მონათლული ურია ფრანცისკი ამტკიცებდა, რომ სეუ-თაღების ჩამომავლობის ურიები ოთხი დიდი ღორის ეშვით და ორი ყურით დაბადებიან სოღმე და ამ სამკაულიდან შეუღ-ლიანთ განთავისუფლდნენ მსოლოდ ქრისტიანის სისსლის სა-შუალებითო. მკორე შესანიშნავი ურიების ცილის-მწამებელი მონათლული ურია სერაფიმოვიჩია, რომელმაც ზემოხსენებული ცეიტტეშია! მოიგონა და ის ებრაული წიგნების სათარება, რომელნიც არა დროს არა ყოფილა. თავისი ჭორები ფრანცის-კანელ პერს ზუხროესკის განუვიარა. ამანაც ეკვლაფერი დეჟვე-რა და შემდეგ თავის აზრებსაც მითსე ამყარებდა. ზოგი პირ-და-პირ და ზოგი პიკულსკის თსსუღების საშუალებით არის ამ წიგნიდან გამოკრებილი.

9. ქრისტიანების სასსელოდ უნდა ვთქვათ, რომ როდეს-საც ამხარი ცილის-წამების გამო სმარად სცარცვადნენ და სსო-ცვადნენ სოღმე უიარლო ურიებს, ზოგიერთს კეთილ-გონიერა

ქრისტიანები და ქრისტიანები მარტო სასულით კი არა, არამედ ბიათება და ცხოვრებითაც სასტიკად ჰქედნებოდნენ ამ ხილ ქვეყანას, მაგ., ბუკური მღვდელი იუგენი და მათ შორის გრიგორი IX, ინოკენტი IV, 1235, 1236 და 1247 წ. წ. და შემდეგ: «ლილი ხნის გამოძიების შემდეგ,» როგორც სძირად ისე-ნიებენ, ებრაელების გასამართლებლად და დასაცუვლად სსუა და სსუა დროსა სცემდნენ სოფლე ბუღლესს. ამ ბუღლესში ასანინ-ცნალებდნენ: «ეს ცილის-წამება ქრისტიანების ანგართ-მოყვარეობის შედეგია»; «იგინი ქრისტეს სარწმუნოებას თავიანთი ბოროტი განზრახვისთვისა ხმარობენ, რომ მათი ქონებით გამდიდრდნენ რისთვისაც ისინი (პაპები) უკრძა-ლავენ ამ ქორების დაჯერებას».

იმპერატორ ლიუდოვიკ ბავარელს 1346 წ. არ უნდო-და ამ ხილივე ჭიკაბის გამო ურბებისთვის დეკნა დაქწყათ. იმან ძალაც კი იხმარა, რომ მლოცავები არ მოეშუა არა სამ-დვილად ებრაელებისაგან მკედარ ბავშუთან, იმპერატორმა ფრიდ-რიხ III თავის ედიქტში (ბრძანებაში) 1470 წ. ივნისის 24-ს ებრაელების პრალდება სრულ ცილის-წამებად და უკვე ცნობილი მიზნების წყალობით გამოგონილად აღიარა. ის სასჯელს უჭა-დოდა იმ თავადებს, რომელნიც ამ ხილ რამეს დაბრალბდენ ურბებს. იმან თავის ცოლის ძმსაც კი უბრძანა ცისიდან გამოე-შუა ამ საქმის თაობაზე დაჭერილი ურბები. ამხილივე ედიქტე-ბი გამოსცეს მათ დასაცუვლად და დასაფარად კარლოს V, ფერდინანდ III და სსუა ბევრმა ნემეცების შეიკებმა, რომელ-თაც გამოაცხადეს, რომ გუფს-მოდგინედ გამოკვლევამ აღმოა-ჩინა, რომ ებრაელები ქრისტიანის სისხლსა არა ხმარობენ. ბევრმა პოლშის კოროლეებმაც, მაგ.: სიგიზმუნდ III, აგვის-ტოს III და სსუ. აღუკრძალეს საფსს, რომ აღარავის გაე-ბედნა ურბებისთვის ამისთანა რამ კიდენ დაებრალბინა. თავიანთ-მოვარეულობის ქვეშაც მიიღეს იგინი შემოსხენებულმა კრეციის

დოქმა პიეტრო მოჩენიკომ, მილანის ლერცოგმა და ბეკრმა სსვამ.

თუმცა ბეკრმა ქრისტიანმა მსწავლელებმა, რომელთაც ებრაელების ისტორია და ლიტერატურა საფუძვლიანად შეისწავლეს და რომელთაგანაც ზოგიერთებმა მათ წინააღმდეგ მხამითა და სამწართ სახსე საემაოდ სქელი წიგნები დასწერეს, — მაგრამ ეკელა ამით ერთხმად აღვიარეს სამარცხვინო სიცრუედ ურთი ბისაგან ქრისტიანების კვლა.

ასევე ებრაელების სასარგებლოდ სწერავდნენ სსვთა შორის: ლიუტერი, საზოგადოდ ურთების მტერი; სახელგანთ ბუგო ბროტი და იოანე ლეიდენი; იოანე ბიულფერი — ებრაული ლიტერატურის ძლიან მცოდნე, რომელმაც საფუძვლიანად გამოაკვლია, სამდვილად ხმარობენ თუ არა ურთება ქრისტიანის სისსლსა; სასელგანთ ებსკოპოსი კლოდ-დე-ფლოერი, ავტორი წიგნისა „*Moeurs des Israélites*“, ბასნაფი, ავტორი თო ტომიანი „*ებრაელთა ისტორიისა*“; ბოორენბევი, რომელაც საზოგადოდ ურთების მტერი იყო; იოანე შრ. მაგენზეილი, რომელმაც ებრაულ ლიტერატურაზე ბეკრი დაწერა და აგრეთვე ურთების ბრალდების კრელი გამოკვლევა გამოსცა; ლეიპცილის ბოლოსლოვის ფაკულტეტმა 1714 წ. *in corpore* გამოსცა და ამხარინე მასუსი; იოანე შუდტი, რომელმაც, სსვთა შორის, ებრაელების წინააღმდეგ 2000 ფურცლიანი წიგნი დასწერა; ქრისტიანე ვოლფი თთს დიდ ტომიანი „*Bibliotheca Nebraea*“ ავტორი, მღვთის მოშიში ბოლოსლოვის დოქტორი ფრანკ-ფურტელი იოვ. მაიერი, დიდი მცოდნე ებრაულ ლიტერატურისა; ცნობილი, მღვთის მოშიში კათოლიკე მოლიტორი, რომელსაც საფუძვლიანად ქქანდა შესწავლილი ებრაული ლიტერატურა; ლეთის-მოშიში პრეტესტანტი ებსკოპოსი დრეზევი და კიდენ სსვა ბეკრნი. მართლაც და ამ კეთილმოხილი ხელის მეცადინეობამ საუკეთესო ნაყოფი მფიტან. როდესაც

1840 წ. დამასკოში დაუწყეს დევნა ურიებს, მაშინვე მრთული კეროზა და ჩრდილო ამერიკა, როგორც ერთი კაცი, აიშალნენ ამ საწყლების დასაცველად. თითქმის ყველა კაბინეტებმა და მათში ჩვენმაც მსურველმა მონაწილეობა მიიღეს მათ ბედაილბაღში.

10. თუ უოკელი განათლებული ქრისტიანი დარწმუნებულია, რომ საზოგადოდ ებრაელებს ვერ მივაწერთ ამისთანა ველურ ჩუქურღებას, მაინც კიდევ მოიპოვებინა ზოგიერთა ისეთი პირები, რომელნიც იუდაიზმის ისტორიის უცოდინრობის გამო სსვანაირ შეგდომაში ვარდებიან. რადგანაც ურიების წინააღმდეგ ცნუ „აფექტების“ სრულიად დაუიწყება არ უნდათ, ამიტომ ისინი ამტკიცებენ, რომ მათში სექტა არის, რომელიც ქრისტიანების სისხლსა სმარობენ.

მაგრამ ეს შესუდულებაც მოკლებულია უოკელნიერ საფუძველსა, რამ უნდა გააბედინოს ამ სექტას ასეთი მძიმე საქმის ჩადენა, როდესაც იცის, რომ მდიან სასიფათოა იგი? იუდაიზმი უურადლებასაც არ აქცევდა ქრისტიანობას; მრთელ რაბბინების კანონთმდებლობაში, როგორც ზევითაც მოვიხსენეთ, ერთი მუსლიც არ არის, რომელსაც პირ-და-პირ ქრისტიანობაში ქონდეს დასაწყისი. შეძლებ ყველა რაბბინებმა ერთსმად გამოაცხადეს, რომ ქრისტიანების წარმართებად ჩათვლა არ შეიძლება. ამ სექტას რა მიზეზით ჟუნდა ეხელმძღვანელნა აშნაირ შესაზარ საქმის ჩადენაში, რომელითაც ერთის მხრით თავით სასტიკი მოსეს განიხები (სისხლის სმარება, კვლა და მოტაცება ადამიანისა) ირღვევა და მეორედ, რომ იმათაც და მრთელ ებრაელებსაც ასეთ განსაცდელში აგდებდა? თავიანთი პიროვნული შურის ძიებით ვერ იზავდნენ ამას, რადგანაც მრთული ებრაელების დაუსრულებელი უბედურება, რომელიც ამ ცილის წამებას მოსდევდა სოღმე, რაც უნდა შურის მძიებელი ვაცი უოფილიყო უკან დაასველიებდა. დაუფურებული იმაში არა არის რა, რომ მაგიერის გადასახდელად შეიღია მოუკლას მტერმა თავის მოწინა-

აღმდეგეს, მაგრამ საქმე იმაშია—რადა პასუხის დღეს გადგის დიან ხოლმე მაგიერს? თუ შურის საძიებლადა ქსოცაკენ ურიები ქრისტიანების ბაშეებსა, მაშ იმას რადათა სხადიან, როგორც ამტკიცებენ ხოლმე მათი გამამტყუნებლები, რომ ყოველ მკვლელობის დროს ურიები ბავშვს წინ-დაუტყვეთავენ და ფრჩხილებს აჭრიან ხოლმეო.

ებრაელები ყოველთვის ამტკიცებდნენ და ამტკიცებენ ვიდრე, რომ მათ შორის არც იმისთანა სექტაა და არც ისეთი განსაკუთრებული პირები არიან, რომელნიც ამისთანა შესაწარმ საქმესა შერებოდნო. და მართლაც, მრთულ ებრაულ ლიტერატურაში ერთი ბეწვაც არა მოიპოვება რა ისეთი, რომელსაც ამისთანა ეჭვის გამართლება შეეძლოს. ამავე აზრს ადგენ და ამტკიცებდნენ ურიების ის დაუძინებელი მტრებიც, რომელთაც გიგანტებოდათ რამე და ცოტა სიმართლე მოსდგავდათ. მაშ რა მიზეზია, რომ იგინი ასე ბეჭითად უაზროსა ყუთენ ქრისტიანის სისხლის სმარებას და არცა რა მათ ლიტერატურაშია ამის შესახებ? ორში ერთი უნდა იყოს: ან მართლა არ უნდა იცოდნენ ამისთანა სექტის არსებობა თავიანთ შორის; ან კადენ იციან და ძალათა ძაღამენ. როგორც პირველი აზრი, ისე მეორე სრული სიცრუეა. როგორც ვიცით, საშუალო საუკუნოებში და ზოგან ესდრე, ურიები სცნოვრობდნენ ქრისტიანებისაგან განშორებულნი ცალკე კვარტალებში, რომელთაც გეტოს უწოდებდნენ. აქ აღაგის სინოტრავის გამო ვიწრო ჭუნების რავდენიმე ეტაჟიან სახლებში უნდა მოთავსებულყვნენ. ყველა ურიას კარგად შეეძლო თვალყური ედევნებინა თავის მეზობლისთვის და მისი ყოფა-ქცევა და ცხოვრება შეეხიშნა. ებრაელთა შორის, რომ ხმადვილათ ასეთი დამნაშავენი იყვნენ, განა შეიძლებაოდა, რომ ამ 500 წ. განმავლობაში, ე. ი. იმ დროდს, რაც მრთელი ევროპა მათ ამისთანა ეჭვის დაღს ასვამს, არ შეუტყოთ, მოიპოვებინ თუ არა მათში იმისთანა პირები, რომელნიც ყოველ წელს

იტაცებენ უმარჯობეს., სოციალურ და მათ სისხლს სუამისა
ვიდენ იმისთანაში, რომელნიც ბაშუების სისხლსა რადაც წიანი
სარწმუნოებრივი წესის შესასრულებლად, რადაც-წიანი ჯადოს-
ნობისთვისა მძრობდენ? მაშინ ყველა ებრაელების სარწოგა-
დაემა, რომელთაც კი სრულდებოთ ეს, თავისივე სარგებლობის-
თვის დაუწყებდა მუხის ხმდვილ დამნაშავეებს და სულში მისცემ-
და მართლ-მსაჯულებას, რომ ამით თავიანთი თავი, ცოლ-შვი-
ლი, ნათესავები და ყველა ადგილობრივი ურთები გადაეწინათ
აუცილებელ უბედურებას!

მაშ ისღა უნდა ვიფიქროთ, რომ ებრაელებმა იცინა ამის-
თანა დამნაშავე პირები, მაგრამ «ფაგეტებს» უარსა ჟეოსენ,
რადგანაც «პირობა აქვთ შეკრული», რომლის ძალითაც არ შე-
უძლიათ ერთმანეთი გასცენ. თუნდა იმასაც თავი დაუანებოთ,
რომ ამისთანა პირობის შეკვრა წმინდა სიცრუეა (რის საუკე-
თესო მაგალითსაც მათი ერთმანეთის ბეზღება წარმოადგენს)
მაინც ვიდენ. ვიმეორებ: არაფრით არ შეიძლება დავიჯეროთ,
რომ მრთულმა ურთებმა ამდენი საუკუნოების განმავლობაში,
თავიანთი დევნა ირჩიონ მხოლოდ იმიტომ, რომ რავდენიმე
წესობით დაცემულს მისცეს საშუალება ამისთანა საქმის ხსი-
დებად, რომელიც თვითონაც საშინელებად უნდა მიაჩნდეთ. ასე
უფროს სფიქრებულა: ასეთი სექტა რომ არსებობდეს მათ შო-
რის, იმას მაგობრ, რომ თვითონ არ დატანჯულიყვნენ ამ რავ-
დენიმე საუკუნის განმავლობაში, ადგებოდნენ და რაც კი შეე-
ძლოთ თვითონვე დაუწყებდნენ დევნასა და მძრობულობასაც სულში
მისცემდენ მათ.

ებრაელები გარეგნობას სრულეებითაც არ ატყვევდენ ყუ-
რადლებას. ისინი იმას სრულეებითაც არ ცდილობენ, რომ სხვა
ხალხნიც თავიანთ სარწმუნოებაზე მოაქციონ, რადგანაც იცინა
იმ კანონების აღსრულებას, რომელნიც ღმერთმა მხოლოდ
პირადის, ისრაელის და იაკობის შთამომავლობას გარდასცა, ვა-

ღაღ ან უსდინა მათ. მაგრამ იმათ ისიცა სწამთ, რომ თუელი ებრაელის ცოდვაში, ყოველი ისრაელის ძე პასუხის მტკებელია. ამისათვის ეკლესია საერთო ძალით რაც კი შეუძლიანთ, სდევნიან იმისთანა პირებს, რომელნიც სარწმუნოების კანონებს არღვევენ აი, აუღანიში რათ არის სექტებით ღარიბი. საღსი შეამჩნევდა თუ არა ვისმეს რომელიმე მცნების დარღვევას, მაშინვე სარწმუნოების მემობელად წასთვლიდა და ყოველნაირ დევნას დაუწყებდა მას.

ებრაელები სასტიკად სდევნიდენ პირველად სამართლებებს, შემდეგ კარაიმებს, ცრუ-მესიის საბატარა-ცვის მომხმრეებს და ამ უკანასკნელ დროს კიდენ სასსიდებსა სდევნიან. როდესაც თავინთ ტომის ხალხს ებრძოდნენ, ყოველთვის საერო მმართველობასა სთხოვდენ შემწეობას. სექტატორებს ველარ შეკლეთ აუცილებლანთ თავიანთივე მოძმეების დევნა, კერძ შეუწიკლელი დანარჩენ შემთხვევებში ცხოვრებით და კერძ სათესობით, რადგანაც მათი მოძმენი უფრო მართლ-მადიდებულად სთვლიდენ თავიანთ თავსა; მამსა სმულდა და რაც შეკლეთ სდევნიდა შეიღსა, მძა მძსა. ხასილდები, რომელნიც წარსული საუკუნიდან არსებობენ ურებიდან არაფრით არ გაიჩნვიან და ამიტომ კერძ სექტას დავარქმევთ; მაგრამ სასკვარი საუკუნის განმავლობაში სდევნიდენ მათ ურები. ამას ცნადად გვიმტვიცებს ის შემთხვევა, რომ ჩვენს სამინისტროების არსიკები გავსო ურიცხვი შროცესებით. როდესაც ურები ასე სასტიკად კვიდებიან თავიანთ სექტატორებს, კერ დავიფერებთ, რომ თავიანთი თავი და ცოლ-შვილი რავდენიმე საუკუნის განმავლობაში რომელიმე სექტის, ან რავდენიმე დამნაშავე პირის ინტერესებს შესწირონ, როდესაც რომ თვითონვე უნდა სთვლიდენ მათ ბოროტ-მოქმედებად. კაცის კვლა, როგორც ქრისტიანსა აქვს აკრძალული, ისე ურისა; სისხლის ხმარებაც სასტიკად არის აღკრძალული მოსეს სწულით; ყოველ ნაირ ჟადოსნობასე, რომელ-

თათვისაც სექტატორები ვითომც ქრისტიანის სასიძლსა ხმარობენ, მოსკეს სუფულით სივედილით დასჯა არის გარდაწვეტილი. ამისათვის ურბუბი ამ სექტატორებს მიუარველობას კი არ გაუწვედენ და იმათი გულისათვის თავს არ შესწირავდენ, არამედ ასრინი თავიანთ პირველ სამღვთო მოკვლეობად ჩასთვლიდენ, რაც შეუძლოთ მღუე მიეცათ ივინი საურო მართლ-მსაჯულუბისთვის, რაც მართლაც მით სამღვთო მოკვლეობას შეადგენს მოსკეს სასტიკი და საჭირო კანონების დარღვევის დროს; ესრეულებმა რომ ამისთანა სექტატორები იცოდენ ისეთ ბრძოლას გაუმართავდენ, რომ ას თვითონ დაჩქინილიყენენ ცოცსლეუნი, ან ისინი.

11. მაშასადამე, ესრეულები წემოხსქებულ დანაშაულში უბრალონი არიან. მით შორის არას დროს არ ეთვილა ისეთი სექტა, რომელიც დამნაშავე იყოს ამ სამარცხინო საქმემა, ამისათვის ჩვენმა მთავრობამ ისევ სასტიკი ზომები უნდა იხმაროს ესრეულების იმ სამარცხინო ცილისწამუიდას დასაცველად, რომელმაც ბევრი მათგანის ოჯახი ჩაგდო უსუდურებაში. ამ შემთსვევაში ჩვენი მთავრობაც ისე უნდა მოიქცეს, როგორც რვედენამე საუკუნის წინად დასარჩენი ქრისტიანთ სახელმწიფონი მოიქცენ და სასულდობრ: ასეთი გამტყუნება სიცრუედ ჩათვალა და უკვლავ ქრისტიანის მკვლეელი ურია გაესმართლებინა, როგორც უბრალე მკვლეელი. ჩვენმა მმართველობამ ამ XIX საუკუნეში გააკეთოს ის, რაც რომის ჰანებმა, ნემენცების იმპერატორებმა და პოლშის კოროლეებმა ბარბაროსობის დროს გააკეთეს; როდესაც მენიერულ კომისიებს მიანდეს ამ კითხვის გამოკვლევა და მოქმედებენ იმის თანსმად, რასაც ეს კომისიები აღმოაჩენდენ. რაც საშუალ-საუკუნოების მენიერებს შეუძლოთ გაკეთებინათ, ის ესლანდელ მსწავლელებს თანამედროვე მენიერების საშუალებით ბევრით უფრო კარგათა და საფუძლიანად შეუძლიანთ გააკეთონ. მიიქცენ სამზღვარ

გარეშე მეცნიერებთან, რომლებსშიაც ბევრია ებრაული ლიტერატურის და ისტორიის მცოდნე პირები. მე შემოდინან რაკდენი-მე მრთულ ევროპაში სასკულ-განთქმული სამზღვარ-გარეთული მსწავლული დავასახელო, რომელთა ამ კითხვის შესახებ არის წინააღმდეგ ჩვენ არა გვეთქმის რა. მე დავასახელებს სასკულავან ლეიპციღელ მღვთის მეტყველების პროფესსორს ფრანც დელიხსა, ლეიპციღელსაკე პროფესსორს ემილ შიურერს—იმისთანა პირებსა, რომელთაც ჩვენი ბოლოსლოვები კარგად იცნობენ და დიდის პატივის ცემითაც იხსენიებენ მათ; შემდეგ—კემბრიჯის პროფესსორს დოქტორს ვილიამს რაიტს (*Wright*), ერთ უდიდეს ინგლისელ ორიენტალისტთაგანს, რომელსაც, სხვათა შორის, თავისუფლად შეუძლიან გააჩინოს საშუალ სუენიობის ებრაული სკლთ ნაწერები. *) თუ ებრაულ მეცნიერებსაც მოისურვებენ, მე შემოდინან ორ იმისთანა გაცხე მივეუთითო, რომელთაც მრთული ევროპა იცნობს: ბრესლავლის პროფესსორი ფრეცი, რომელმაც ებრაელების ისტორია 12 ტომად დაწერა და საერანგეთში ჟოზეფ დერანბური (*Derenbourg*), *membre et l'Institut*“-ზე რომელმაც სხვა მრავალ თისწულებათა შორის გამოასცა წიგნი სასკულად: „*Essai sur l'histoire et les geographie de la Palestine d'apres les Thalmudes et les autres sources rabbiniques*“, *Paris* 1867 წელს მაგრამ არა დროს არ უნდა ვისკლმძღვასკულათ იმისთანა საბრალო ნაწერებით, როგორიც არის ლიუტოსტანსკისა.

დასასრულ ამ ლიუტოსტანსკის წიგნზე ვიტყვი ორიოდე სიტყვას. ამ წიგნის სათაური შემდეგია: ებრაელ-სექტატორებისაგან ქრისტიანის სისხლის ხმარება სარწმუნოებრივი მიზნისთვის, მოსკოვი 1876 წ. როდესაც გამოვიდა ეს წიგნი

*) პროფესსორის რაიტის განმგებლობაშია ბრიტანიის მეზუემის მრავალი ებრაული სკლთ-ნაწერები. ავტ.

შე მაშინვე გადავსინჯე და ესლა რომ ხელში მიჭირავს, ვსკდარე ჩემი კვსემზლიარის უოკვლ იურცულზედ მაშინდელს შინაშენებს: «სიცრუეე, უნამუსო სიცრუე, არ გაგონილი და არ უოფილი უზრდელობა» და სსვ.—ერთმა ჩემა სასულიერო აკადემიაში ნახმს:ნაგარმა მკითხა, რომ, რატომ არაიუქსა სწერ ამ წიგნის წინაღმდეგა? მე მივეუბე, რომ მეცნიერისთვის დიდი სირცხვილია მეუწმეს ბაასში შეებას მეთქი. ესლაც ამ აზრისა ვ:რ. მაგრამ უნდა დაუემატო: სდაც ამ ნაირი წიგნი დაიბეჭდა 1876 წ. წარმოვიდგინოთ, რომ რუსეთის ისტორია დაწერე ვინმემ და მასში, მაგ., შემდეგი აზრები მოიყვანა: «წმ. კლადიმერი, რომელიც მანჩესტერში სცხოვრებდა, სახარის დასაბურობად აღეუქსანდრე მკეკლასელსა და იუსტინიანე იმპერატორს შეკერე ვავშირით, შემდეგ თავისი შეილი ივანე მრისსანე (Грозный) ტაშქერტში გაგზავნა, საიდანაც ნაბოლეოს ბონობარტე განდევნა». ასეთი ვინ გამოვა რომ ჩვენს ისტორიკოსებს სადლოვიოვს, ბესტუევე-რიუშინს, კოსტომაროვს და სსვეებს მოსთხოვოს, რომ კრიტიკა უყავით ამ სისუფელესა? ებრუდაი ისტორიის შესახებ ღიუტოსტანსკის წიგნიც ამნაირ ნიმუშს წარმოადგენს; სე თუ ასეთი წიგნის წინააღმდეგ უნდა დაწეროს რამე კანმა? ბედსე რომელიმე ალაგი მოვიყვანოთ, თუნდა, მაგალითად, შემდეგი, 87 გვ.: «რავდენიმე ათის წლის შემდეგ ქრისტეს ჟვარცმისა ებრაელებმა დაიხასეს თუ არა, რომ ქრისტანობა ძალიან ჩქარა ვრცელდება, მაშინვე უფროს ტალმუდისტს იერუსალიმის რაბბინს! რაეაშეს მიჭმართეს, რომელმაც ამ მოსალოდნელი განსაცდელის წინააღმდეგ ებრაულ წიგნს რამბამში შემდეგი საშუალება იბოვნა; იმაში არის ნათქვამი: «უოკვლივე მკენებელი რამე შეიძლება ამოიყვანოს მარტო იმნაირივე საგნის საშუალებით.» ამის დასამტკიცებლად წიგნი «რამაში» მოგვითხრობს, რომ «ჩაქარია წინასწარ-მეტყველის ტამარში მოკვლის შემდეგ სისხლი დუღდა და კერაფორითვე

აწმინდეს იგი. თავად ნადუზარდანიძე ამ მოკვლევის მიზეზით იგი-
 თის და როდესაც მიუგებს რომ ეს მსხვერძლად შეწირული ცხო-
 კვლების სისხლითა, მაშინვე უბრძანა, რომ კიდეს დაესოცნათ
 იგინი გამოსაგდელად, — ძრთლად ამათი სისხლიც ასე ადუღდება
 თუ არაო. ეს სიტყვევ რომ შეიტყო, ძალით გატყის მკვდელთ-
 მთავრება ზაქარიას სიკვდილში. რადგანაც უნდოდა ებრელების-
 თვის შური ეგო წინასწარ მტკიცეულის სიკვდილის გამო და მი-
 სი სისხლი დაემშვიდებინა, უბრძანა რომ იმავე ადგილს ებრე-
 ლების ემაწვილები დაესოცნათ და აასრულა კიდევ. აქედან რა-
 ვაშემ გამოიყვანა დასვენა, რომ ქრისტიანების გაკრძელების
 დაბრკოლება შეიძლება მხოლოდ მათივე საყუთარი სისხლით,
 უბრძლო ბაშეების სიადუმლოდ მსხვერძლად შეწირვის საშუალებ-
 ბით. »

აქ ყოველ სიტყვაში სისულელის მეტი არა არის რა. აქ
 მოხსენებული «რავაშე» (უნდა წაიკითხოს რაბშ აშე) იერუსა-
 ლემში ვი არა სცხოვრობდა, არამედ სურამში, რომელიც მდე-
 ბარეობს ეივანტზე, სამხრეთ მესოპოტამიაში. ის რავდენიმე
 ათის წლით ქრისტეს ვკარდმის შემდეგ ვი არა სცხოვრობდა,
 არამედ V საუკუნეში ქრისტეს შობის შემდეგ. წიგნს «რამ-
 ბამს» რავაშე ვერ წაიკითხავდა, რადგანაც ამ ხიარი წიგნი არა
 დროს არა ყოფილა ქვეყანასზედ, რამეთუ წიგნის სახელი ვი
 არ არის, არამედ XII საუკუნის შესანიშნავი ებრეული მეცნიე-
 რის და ივლიოსოფოსას შემოკვლევული სახელია და სასკლდობრ
 რაბბი მოსე ბენ-მაიმონ (მაიმონიდი): ამ სახელის პირველი ასოე-
 ბიადამ (რ-მ-ბ-მ) წარმოსდგა სახელი რამბამ. წიგნი «რამბამი»
 თავის-დღეში არა ყოფილა, ამ მეცნიერის ნაწერებს, რომელიც სალა-
 დინის ლეიბ-მედიკი იყო და სცხოვრობდა XII საუკუნეში ქრ.
 შობის შემდეგ, ვერ წაიკითხავდა ის რაბბინი, რომელიც იმაზე
 700 წლით წინა სცხოვრობდა. მაგრამ ლიუტოსტანსკის ვი
 შესაძლებლად მიაჩნია, რომ რაბბის 700 წლით იმის სიკ-

ვდილის შემდეგ დაწერილი წიგნი წაკითხა და ამ ^{განხილვას} რაბბინს 400 წლის წინაღ თაგის დაბადებამდე გაუბრწყინა თავში ქრისტიანობის შეუქრსების აზრმა ქრისტიანებისაკე ბავშვების საიდუმლოად მსსკერძლად შეწირვის საშუალებით. სსვა დროს იწსება გამეცინა კიდევ ამ სისუღელესედ: მაგრამ ესლა სირცსვილისაგან ვწითლდები—ჟერ მარტო იმის წარმოდგენით, რომ ამ ნაირი სისუღელე 1876 წელში დაიბეჭდა—გოტტესტატების ქვეყანაში კი არა, ჩვენში—რუსეთში. ეს სისუღელე დაწერა იმ კაცმა, რომელიც ვითომც წინაღ რაბბინი იყო. *) ამის დასამტკიცებლად უკვე ცნობილი სერათიმოვიჩის მოწმობა მოჭყავს, რომელიც თავის თავსე ამბობდა, რომ მე მრთელი ლიტოვის უმთაერესი რაბბინი ვიყავიო,--და სსკათა შორის, იმასაც აცხადებდა, რომ ლიტოვაში ყოველ წელს 120 შტატი ქრისტიანის სისსლსა სმარობენო ურიები.

აი როგორი ჟურა ხაღსია ჩვენში—რუსეთში, რაბბინები, რომელნიც მედნის ფურცლის რედაქტორს კი არა, ჟურნალ „გრაჟდანიისას“ განათლებული მკითსველებისთვის დანიშნულს, მოჭყავს მოწმად და ისიც 1878 წელს. როგორც ის არის დასაჯერებელი, რომ რომელიმე ებსეკობოს ეთქვას ვითომც ზაკლე მოციქულმა და ჰატრიარქმა ნიკონმა ერთად ისადილეს ჰეტრე დიდთან, ისე ის არ არის დასაჯერებელი, რომ რაბბინთ ნამეოაჟმა კაცმა ზემოსსკებული სისუღელე თქვას. ეს ცრუ რეპბმსება იქამდის უმეცრები იყენენ, რომ არც კი შეკლოთ თავიანთი სიგრუისთვის ცოტა სიმართლის მსგავსება მანც მიეცათ. ამიტომ იმათ ისეთი წიგნების სახელები შეთაზეს, რა-

*) „გრაჟდანიის“ რედაქტორი ამტკიცებს, რომ ლიუტოსტანსკი წინაღ რაბბინი იყოო, რის გამოც, რედაქტორის აზრით, იგი ავტორიტეტად უნდა მივიღოთ ამ კითხვის აღსნაშიო.

მელნიც აზამც თუ არა ეოფილანს თავის-დღეში. არამედ არც კი შეკლვით ეოფილიყენს.

აი კიდევ ლიურტოსტანსკის მეცნიერების და ავტორიტეტის ნიმუში. 81 გვერდზედ, როდესაც ნეოფიტზედ უჩვენებს, რომ ისიც კითხვით წინადაც რაბბინი იყოვო, ამოხსნ, რომ ეკვლას ურებმა კი არ იციან ქრისტიანის სისხლის საიდუმლოდ სმარებაო, არამედ: **ეს იციან, რასაკვირველია, — უმატებს იგი, — მარტო რაბბინებმა, ხასამებმა და ფარისეელებმა, რომელთაც ერთად ხასილიმებს უწოდებენ ურიები.** ეს იმასა ჰგავს, რომ ვინმემა თქვას ასე; **ეპისკოპოსებმა, არსიმანდრიტებმა და მართლ-მადიდებელმა ქრისტიანებმა, რომელთაც დუსობარები (სულის წმიდის დედაებობის უარ-მეოფელები) ჰქვიათ, იციან, ან კიდევსა შერებთან ამა და ამ საქმესაო.** ნუ თუ ამ ნაირ ფრანას სისულელედ არ ჩასთვლის კაცი? მაშ, ამ შემთხვევაში, იტყვის ეკვლას, სხანს, რომ მართლ-მადიდებელი ქრისტიანები დუსობარები ეოფილანსო, როდესაც რომ ეს უგანსკუნელი ცალკე სექტას შეადგენს.

ესევე უნდა ვთქვათ იმ საბუთის შესახებ, რომელიც ლიურტოსტანსკიმ ნეოფიტეს სასულით წარმოსთქვა. ეკვლამ იცის, რომ ფარისეელები ქრისტეს დროს იყვნენ; ისინი ძველ რაბბინების ნაწერებში პერუშიმის სასულით იწოდებიან, რაც ანბანის მცოდნე ებრაელმაც კი იცის. ესეც ეკვლამ იცის, რომ ებრაელები ეარამების გარდა, ფარისეელების სწავლას მისდევენ. ის ზიონი, რომელთაც განსაკუთრებით ფარისეელები ერქვათ, არსებობდნენ მხოლოდ II საუკუნიდან ქრისტეს წინ II საუკუნემდე ქრისტეს შემდეგ, იმიტომ რომ შემდეგში ეკვლას ებრაელებმა მათი სწავლა მიიღეს და ეს სასული (ფარისეელები) გაქრან ებრაელების ისტორიიდან. მაშასადამე, ერთის მხრით, ფარისეელები, როგორც განცალკევებული სექტა აღარ არსებობენ ამ წვიდმეტე საუკუნის განმავლობაში, და მეორეს მხრით

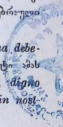
ეს სახელი შეიძლება ყველა ებრაელს ვუწოდოთ, როგორც
 ძველი ფარისეელების საწმუნოებრივი მიმართულების მიმდევ-
 რებს. მხოლოდ ხასსიდიმები არიან წარმომადგენელი ახალი
 კაბალისტურ-მისტაურ მიმართულებისა პოლშელ და რუსე-
 თულ ებრაელების შორის. ას წელიწადზე ცოტა მეტია რაც
 ისინი არსებობენ. ამიტომ სიტყვები: „ფარისეელები, რომელ-
 თან ხასსიდიმებს უწოდებენ ურიები“ — მართლ იმისთანა კაცს
 შაკლფო დაქვრას, რომელსაც ამ კითხვისა არა გაეგება რა და,
 რომელმაც სრულებით არ იცის არც ებრაელები, და არც მათი
 ისტორია. ასღა, ვიკითხავთ ჩვენ. თუ ესღა ნოოფიტეს სიტ-
 ყვით, ხასსიდიმები შეადგენენ ურიების იმ ნაწილს, რომელიც
 ქრისტიანის სისხლსა სმარობენ, მაშ ამით საიდან შეკლფოთ
XIII საუკუნეში, ე. ი. 500 წლის წინად თავიანთ არსებობა-
 'ზე ქრისტიანის სისხლის სმარება, როდესაც რომ 100—200
 წლის წინედ არ არის, რაც ისინი არსებობენ იმისთმია „რამ-
 ბინებად ნამყოფი“ მენიერებისთვის, როგორც სერაფიმოვიჩი,
 ნოოფიტე და ლიურტოსტანსკია, ყველაფერი შესაძლებელია. თუ
 კი რამბისს 400 წლის წინად თავის დაბადებამდე შეკლფო
 მიეცა წინადადება ენერგიული რომების მისაღებად ქრისტიანო-
 ბის გავრცელების დასაბრკოლებლად, რატომ ხასსიდიმებს კი
 არ შეკლფოთ 500 წლის წინად თავიანთ არსებობდამდე ყო-
 ველ წლივ ესვათ სოთასი შტოფი ქრისტიანის სისხლი.

მე დიდ ხანს არ მინდა ამ წიგნის ჩქა ახალი სისუფელის
 და უსარცხვილოდ სამართლის დამსისიჯების საპოვნელად. ხუმს
 უურადლებას უგრად ერთი ალაგი იქცეეს, რომელიც ესღა სე-
 ვით მოკვანილს ზედ მოსდევს. 87 გვარდზე ლიურტოსტანსკი
 უჩვენებს, რომ თავად პოლესლავის წყალობის წყრილის მეათე
 მუხლში ვაწემიარ დიდისაგან დამტკიცებულში, ნათქვამია: „რე-
 ბრელებს აღკრმაღებათ ბავშვების პარეა და ვინც მოიბარავს
 უნდა დაისაჯოს, როგორც ზვასკი (სიკვდილით)“. აქედან ის

დასკვნა გამოჰყავთ, რომ ბაშკების შარვა ურიებს ჩვეულებად და
 ქქონდათ, რისთვისაც საჭიროდ დაინახეს კანონიც გამოეცათო.
 ლიუტოსტანსკი, რასაკვირველია, მართალი იქნებოდა, რომ ეს
 კანონი სამდვილად ყოფილიყო და არა მისგან გამოგონილი.
 მოხსენებულად წყალობის წერილი გამოქვეყნებულია სამ კანონთ-
 ვრებაში: იაკობ პრილოუზისა კრაკოვში 1551 წ., შემდეგ
 სტანისლავ ძონარსკისა (ვარშავა 1732—1772 წწ.) და უკა-
 ნასკენლად, უკვე ცნობილ კანონთ-ვრებაში ი. შ. ბანდტეცს
 „*Jus polonicum*“-ში. ამ წყალობის წერილის მეათე მუხლი
 სიტყვითი-სიტყვად ამას ამბობს: „თუ ქრისტიანი მოჰკლავს
 ურიას ღირსეულად დაისჯება და სასაზინოდ გაეუილება უძრავი
 და მოძრავი ქონება.“ *) ბენდტეცს გამოცემაში არის კიდევ ამ
 მუხლის დამატებანი იმ ქრისტიანის შესახებ, რომელმაც ურიას
 მოჰკლავს და დაიძალა. ამ დამატებაში, სხვათა შორის,
 აღკრძალულია, რომ ქრისტიანმა თავისავე სასლში შეურაცხება
 არ უნდა მიაყენოს ებრაელს და, საზოგადოდ, ცუდად არ უნდა
 მოექცეს მას. რაც შეეხება ლიუტოსტანსკისაგან მოყვანილ აღაგს,
 არც ამაში და არც სხვა დანარჩენ ოც-და-თექვსმეტ მუსლთაგან-
 ში ერთი სიტყვაც არ არის მის შესახებ. თუ კი ლიუტოს-
 ტანსკი ასეთ წინდაუხედავ სიყალბის ჩადენას გაბედავდა იქ,
 სადაც სკეს ადვილად შეგვიძლიან მისი ნათქვამის შემოწმება,
 მაშ იქ როგორღა სიყალბეს ჩაიდენდა, სადაც ქრისტიანს არ
 შეუძლიან მისი ნათქვამის შემოწმება, მაგ., ტალმუდისა და სხვა
 ებრაული წიგნებისა — მისგან მოყვანილი ციტატები ებრაული

*) 10 § სათაური ასეთია: „*Pro capite Judaeis prenda debe-
 tur principi, videlicet confiscatio bonorum*“ და ტექსტი ამას
 მოგვითხრობს: „*Stemsi christianus judaeum occiderit, digno
 judicio puniatur: ut omnia rei mobilia et immobilia in nos-
 tram transeant potestatem*“.

წიგნებიდან შეიძლება სამ კატეგორიად გაიყოს: 1) ციტატები, სადაც განზრახ არის დამახინჯებული დედანის აზრი; ასე, მაგ., დედანშია სიტყვა „ველილ“, ე. ი. კერძი (კერძი შერგურისა, აფროდიტასი და სს.); ლიტურგისტანსკი სიტყვას „ველილ“-ს სთარგმნის სიტყვით „ვევარი“, — ეს წინ დაუსვდავი სიყალბეა იმიტომ, რომ ურბეს ადგომილული ქმანდათ „ველილის“, ე. ი. კერძის გაკეთებად, სუიდეზ და გაუიდეზც; ურბას, რომ რომელიმე შემთხვევით კერძი ჩაუვარდეს სელში, მოვადება ან წყალში გადაგდას იგი, ან კიდეც სსკა რომელიმე საშუალებით მოსპოს სრულიად; თვითონ მღვთის-მოშიში ებრაელებიც არა სთვლიან წინააღმდეგად ჯვრების კეთებას, სუიდეზს, გასუიდეზს და მათ ქმანებას. სალდათები ურბათგან სშირად ატარებენ ჯვარს გულზედ. მეორე კატეგორიას ეკუთვნის ციტატები იმნაირი ებრაული თხზულებებისა, რომელნიც თუმა ანსებობენ; მაგრამ ერთი ნახეგნები სიტყვაც არ მოიპოვება მათში. მესამე კატეგორიას ეკუთვნის იმნაირი თხზულებების ციტატები, რომელნიც არა დროს არა უოიილან.

ამ კითხვის ლიტერატურა სრულებითაც არ იცის ლიტურგისტანსკიმ. მაგალითად, იმან არ იცის, რომ ებრაელებს ქრისტიანების სისხლის სმარების პრადება პირველად XII საუკუნის ბოლოში დაუწიეს და იმიტომ ამტკიცებს, რომ 19 საუკუნეა, რაც ებრაელებს ამ საქმეში ამტყუნებენო. იმან არც ის იცის, რომ შირველად სასოგადოდ ქრისტიანებს აბრადუნენ ბავშვების კვდას და შემდეგ ცხდე ქრისტიანებისავე სექტებს. ის კი მადი-მად იმეორებს, რომ ამ დანაშუღში შბოლოდ ებრაელებს ამტყუნებდნენო. ცხდათ ეტეობა, რომ მისგან მოუკანილი 105 გვერდზე წიგნების სათაურები ურბების სამტროდ დაწერილი წიგნებიდან არის ამოღებული; მაგრამ ის არც კი გარეილა თვითონ წიგნებში ჩახეგნა. სემის აზრით, იმის უმთავრეს წყაროს ორი შოლშური წიგნი შეადგენდა; სასკლდობრ

„Process Kriminalny“ 1698 წ. სტეფანე ზუბოვსკისა და „Złosc Zydomsca“ პიკულსკისა, ორი სუდეულური თხზულება, დაწერილი ორი სუდეულ ფანატისკოს ზოლიავისგან, რომელნიც თავითონაც ზემოსსწებული მონათლული ურჩის სერაფიმოვიჩის მაცნობას ეძებებინან. ამ უკანასკნელის პატიოსნების და მსწავლულობის ნიშნში უკვე მოკვივანეთ ზვეით; ხუმ წიგნში *) მე სერაფიმოვიჩზე და იმ ორ ზოლშელ ბერზე ვამბობდი, რომლებმაც, სსკათა შორის ჭკუების ისტორიით და ყოველწინაირი ეშმაკობით გაავსეს თავიანთი წიგნები. ამ ორი წიგნიდან გამოკრებილი ალაგებისთვის დაუმტებია ზოგოერთა—რომლები ჩემთვის უცნობი ვიღაცა ლანინის ბროშოურბანს, რომელსაც, უთავბოლოდა აჭკს შიგ მოყრილი თავი ყოველწინაირ ბველ სისუდეულეს. ესრედ წოდებული „ფაქტები“ ან კიზენ-მენგერის, ან კიდეც შირ-და-შირ ზუბოვსკის წიგნიდან არიან ამოღებულნი. ყველა ამ ამბებს, ასუ, უკეთუ რომ ვსთქვათ, ჭოარებს მოუფაქრებლად სწერს ერთი შწერალი მუარისგან და, როგორც შთამომავლობითა სქია, მშობლებიდან შვილებზე გადადის. სკეს უკვე ზვეით უჩვენეთ თუ როგორ მოკვიდნენ ამ გერედ წოდებულ ფაქტებს პატიოსანი, კეთილსინიდიისანი და სამდელოდ განათლებული ქრისტიანები.

მე არ მინდა ლიუტოსტანსკის ნათესიანი ვრცელის გარჩევით დაკამცაროა ჩემი თავი. მაგრამ არ შემიძლიან არ გამოვსტოა ჩემი გაკვირვება იმ შემთხვევის გამო, რომ ლიუტოსტანსკი იჭმდინ გაკადნიერდა, როგორც მე გადმომტყეს, რომ თავისი ნოასტატარი ერთს დიდად წარწინებულ შირს მიათვია. მამ, ვკვითხვ მე, რათა სკიან ცრუ მოწამეს, რომელიც თავისი ტყუილი ჩვენებით ვნებას აღკვს მარტო ერთ შირს, და არა სკიან იმ მეჭოარეს, რომელიც ცილსა სწამებს მრთულ ერს და

*) გვ. 160—166.

შეუძლიან კი: მოუტანოს და მოაჭებს კიდევ მიღწეობით
ხალისსათვის? რაღაც ასე სულაბად გარდაიჭვა მადი-მად,
ურიების ცილის დაწამება; ვინც ამას შერება ის წინათვე დარ-
წმუნებულია, რომ გაიძარჯვებს კიდევ. ამისათვის არც მამცო-
ბაა საჭირო და არც ცოდნა. საჭიროა მარტო ორიოდუ იფრ-
ზა დაჟღაბნოს და უშიშრად გაიმეოროს რაც ასჯერ იყოს გაც-
რუნებული და დიდი სის წინად გამოაშკარავებული, როგორც
უნამუსო სინდრუკე. თითქმის უკვლადიერი, რასაც კი ესღა ლიუ-
ტასტანსკი თავის წიგნში ამბობს, ამ 20 წლის წინ.დ მე და-
კარდვიკ; ბევრი მისგან წარმოთქმული აზრებიც უკვე რვედენიმე
საუკუნის წინად სინდრუკედ და ცილის წამებად იყვნენ აღიარე-
ბულინი.

ბოლოს ვიმეორებ, რომ ჩვენი მთავრობის მოკვლეობა:
დარწმუნდეს, მართლა მოაძოვების თუ არა სამ მილიონ რუ-
სეთში მცხოვრებ ურიებში იმხარირი მასინეები, რომელნიც ქრის-
ტიანების სისხლის ხმარებას სარწმუნოებრივ წესად, ან ჩვეულე-
ბად სთვლიდენ. უადგილოდ არ მიგვახსნია გამოკვლადოთ ჩვე-
ნი ღრმა რწმუნება, რომ იმ შეეობას, რომელსაც რვედენიმე
მიღწეობის თავისივე ქვეშევრდომის მონობიდან განთავისუფლე-
ბა და რვედენიმე მიღწეობის ერთ-მორწმუნე ქრისტიანების ოს-
მალეთის უღლიდან განთავისუფლება წილად ერგო, აგრეთვე
შვედენის განთავისუფლოს სამი მიღწეობის თავისივე ქვეშევრდომი
კრებული განსაცდელისაგან.

პარლამენტის პარონული ბიბლიოთეკა

K 5.276/3

იბეჭდებიან შემდეგი წიგნები:

1. ჩვეს ხეოდანის ხეწრი, შარჟელა წიგნი.
2. ბედი უბედურთა, მთავანთად ჩვეს დამბოჟანსი.

რადგან, ეს წიგნი, ექსიმტრეუხ არ, არ ურთუი ქრისტიანების ხელთაჲს? უკეთესი შრომაჲს არს ხეოდანის, ამ ხე-სახეჲე შეხანსი და უბედურთა იდეჲსე, მუარე წიგნიჲს, რამდეჲე უკეთესი რეხის დეკანის შრომადამბოჟს.

აგანი 10 კან.

